ЦІЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, ТХА ЙИЖАРИЙ, НОАНОЙ, НОВКЪОСТИЙ!

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советеч орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ШИНАРДИ, 8 МАРТ
№ 29 (4197).
1966 шу
Мах 2 кеп.

8 марта

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА КХАЛНАЬХА ДЕНЦА—8 МАРТАЦА ДУВЗАДЕННА ДАЬ КПСС ЦК КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий кхалнах, вай сий дола къахьегамхой, коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоацараш!

Советски Союза Коммунистически парте Централъни Комитето чІоаггІа даькъала дувцшо Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денца — 8-ча мартаца, демократии, социализми, паргІатои, цхьатарра бокъонаш хилари, къамаш шоай лоІаме хилари, дерригача дунен тІара машари бахьан долаш лоаттабеча къовсамерча дерригача дунен кхалнаьха барт-цхьоагІон цІейца.

Укх шера Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди 8 марта къаьстта торжественно деззду вай мехка. Коммунизм хьалъечеи Даьхе лораечеи советски кхалнаха карагІдийнна доккхий гІулакхаш белгал а деш, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца из ди хьаккхайкадаьд балха ди хургдоацаш. Из дезду КПСС XXIII-гІа съезд хьаелла ха тІакхоачача хана.

Мехка дерригача халкъо шерра ювцаши Іомаеши я коммунизма материально-техническа база хьаяраи къахьегамхой хьал-торо дІахо айяраи лоархІаме этап хургйолча кердача пятилетка планах йолча съезда Директивай проект.

Дерригача вай халкъа хьалхашка советски кхалнаха сий даьккхад шоай патриотически гІулакхашцеи шоаш кхо ца беш къахьегарцеи. МаІача нахаца цхьана чІоаггІа къовсам лоаттабаьб цар Советий Іаьдал бахьане, Даьхен Сийлахь - боккха тІом лаьттача шерашка турпалерча деналца лорадаьд пролетарски революцена карагІдийннараш, доккха дакъа лаьцад Даьхе социалистически эргаьккха тоаеча.

Марксизма - ленинизма идеяш тІа коммунистически парте хьалкхебаьча болхлоша, колхозхоша, инженераша, техникаша, лораша, хьехархоша, Іилма, литература, искусства болхлоша — берригача советски кхалнаха шоай деррига низаши знанеши дІалу вай мехка коммунизм котъяккхара сийлахь-доккхача гІулакха.

Адамлен историе чухь эггара хьалха Советий мехко Іалашдаьд кхалсага бокъо маІача сага нийсса хулга, шерра торонаш еннай цунна ший таланти хьинари хьагойтара. Советски кхалнаха лоархІаме моттиг дІалоац мехка халкъа боахаме, паччахьалкхенна кулгалдеча, цар толамца кулгалду школашта, фабрикашта, заводашта, колхозашта, совхозашта, институташта, медицински бытовойи учреждешта. Эзараш кхалнах хержаб паччахьалкхен Іаьдала лакхехьарча органашка — СССР Лакхехьарча Советe, союзнии автономнии республикай Лакхехьарча Советашка, хІаьта иштта къахьегамхой депутатий моттигашкарча Советашка.

Даьхенна хьалхашка советски кхалнаха карагІдийннача толамий боаггІаш бола мах баьб партеи, правительстваи, халкъои: миллион совгІа болча кхалнаха правительственни совгІаташ деннад, эзараш кхалнах — Социалистически Къахьегама Турпалаш, Советски Союза Турпалаш.

Дерригача халкъо терко еш, езаш, йоакхо еш я вай мехка кхалсаг-нана. Кхувш йоагІа тІехье хьалкхееча беркате къахьегарах итташ эзараш болча советски кхалнаха еннай «Мать-героиня» яха сийлен цІераш, миллионаш кхалнаха еннай «Материнская слава» яха орденаш, «Медаль материнства» яха медалаш.

Коммунистически партеи советски правительстваи шоай декхар лерхI дІахо йодача хана кхалнаьха къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара хьакъехьа даим йоакхо яр, знанеш лакхъяра, культурни салаІара хиланза яргйоаца еррига торонаш царна ялар, дезалий барт чІоагІбараи бераш кхедараи новкъостал дар. Кердача пятилетке дикка дукхагІа хургья деша ха йоацача берий учрежденеш, шерра хьалдергда наха чуІе цІенош, дикка лакхлургба кхалнаьха цІагІара къахьегам аттача боаккхаш долча, бахача наха деча культурно -бытовой гІулакхий боарам.

Дерригача дунен тІарча къахьегача кхалнах а санна, чІоагІа машар хилар ловш ба советски кхалнахи вежарашха долча социалистически мехкашкара цар подругаши. Кхалнаха дІадех Къулбехьен Вьетнамера американски империализма тІема интервенции Вьетнама Демократически Республикана духьала цо леладу агрессивни гІулакхаши чехкка соцаделга, цІенхаштта духьала латт малхбузенгермански реваншисташ ядерни герзаца Іалашбара. Машар чІоагІбара, паргІатои халкъий лоІами хилийтара тІехьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мугІарашка ухаш хьа а баьхкаб хІанз болхаш а ба советски кхалнах.

Советски кхалнаха чІоагІа хьаллоац вай партеи правительстваи чуреи арахьареи политика. КПСС ЦК тешаш я, социалистически Даьхе дІахо чІоагІъяра, коммунистически идеалащ котъяхара оаш, шоай мехка тешамерча мехкараша, дІахо йодача хана а низаш, знанеш, творчески хьинар кходерг ца хиларах.

Деза новкъостий! Тха ноаной, йижарий, доттагІий! Советски Союза Коммунистически парте Централъни Комитета чІоагІа лов дерригача шун гІулакхашка, дІадоладаьча дикача гІулакхашка оаш доккхий толамаш дахар, могаш-маьрша хилар, иразеи машареи шун вахар хилар.

Сийле а хоастам а хилба советски кхалнаха!

Даькъала хилба дерригача дунен тІара къахьега кхалнах!

Даькъала хилда Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди—8 март!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

КПСС XXIII СЪЕЗДА СИИНА

ЯХЬО ХЬИНАР СОВДОАХ

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьй Грозненски мехкдаьтта чанхдоаккхача завода цехий, участкай коллективаша. Цунга хьежжа ди тІехьа лакхлу къахьегама овсарле. Завода коллективо валовии товарнии продукци арахецара февраль бетта план 104 процент совгІа кхоачашъяьй. Планал совгІа арахийцай эзараш тоннаш мехкдаьтта продукташ.

Къахьегама овсарле лакхъярах кхоачамбаь Іац завода технологаш. Арахецача продукцега дІабода мах лохбара а боккха къовсам лоаттабу завода коллективо. Духхьал январь цхьон бетта арахецача продукцега дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кхоаьь ахча 110 эзар сом да, хІаьта февраль бетта а кходаьд итташ эзараш сомаш.

Хьалхарча квартала план массехк ди хьалха кхоачаш а еш, планал совгІа арахеца лерхІ итташ эзараш тоннаш продукци. Из да завода коллективо хьамсарча парте съезда кийчду къахьегама совгІат. Яхье яьннача установкай коллективашта юкъе хьалха латтачарех я нн. Абасалиев, Штейнгарт, Кузьмин, кхыбараш кертe латта коллективаш.

Б. КОСТОЕВ.

НИЗ КХОБЕРГБАЦ

Дикача къахьегама толамашца накъа йоагІа КПСС XXIII-ча съезда Грозненски рудай йоацача материалий управлене коллектив. Валови продукци арахецара шин бетта план 110 процент кхоачашъяьй. Планал совгІа гІишлошъерашта дІабахьийтаб эзараш кубически метраш жагІа, гІум, кхыйола материалаш.

Январь бетта планал совгІа дІаяхийтача материалех паччахьалкхенна хиша пайда 3 эзар сом да. Иштта пайда баьб февраль бетта а.

КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа яхара хьалхарча квартала план 25 марта кхоачашъе лерхI коллективо. Укх бетта хІара смена нормаш 125—130 процент кхоачашъю Никитин Алексей, Ахмерзоев Имран кертe латтача бригадаша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дукха ха я Дарсигов Исакха Махьмад Грозненски ремонтно-механически завода цхьоалагІча цехе токаралла болх беш вола. Хьаеш йола деталаш цхьаккха сакхат доацаш хиларца, заказаш ханнахьа кхоачашдарца, хьабеш болча балха процесс бедалах кІезигагІа отходаш дІаяргйолча а сихагІа оатхал хьаяь яргйолча а тайпара нийсъе — балха ханах нийсеи дикеи пайда эца харца белгалваьнна ва из цу цехе. Цудухьа вІаштІехьдоал цун хІара бетта йола балха задани 135—140 процент кхоачашъе. Масала, дІабахача январи феврали беттай планаш 140 процент кхоачашъяьй Махьмада.

— Балха заданеш тІехкхоачашъяь Іац Дарсигов,—яхаш дувц цеха мастера нов. Жаринова, — из рационализатор а кагирхоипта ший балха говзали опыти камаьрша дІаІомаер а ва. Балха юкъекхийдача цун рационализаторски предложенеех боккха пайда беларал совгІа, чІоагІа бернат доал кагирхошта балха операцеш сихагІа чакхъяхара методаш цо Іомаярах.

Масала, Махьмада токаралла Іомавеш волча С. Перевертайлова хьаяь втулкаш сиха хьаярга а дикалга а диллача разрядаш йолча токараша яьчарна нийсса яр.

ХІанз парте ткъаь кхоалагІча съезда яха майоаггІара накъаяха аьнна яхье яьннача цеха коллектива юкъе хьалха боагІаращца ва Дарсигов Исакха Махьмад. Съезд хьаелла ди тІакхачалехьа квартальни план цо тІехкхоачашъергхиларах шеко яц.

СУРТА ТІА: М. И. Дарсигов ше токаралла Іомавеш волча С. Перевертайловна болх дІахьехаш ва.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДОШ КХОАЧАШДЕРГДА

Шера юкъе эггара дукхагІа хьайбаш леладераша низ а хьинар а тІадахийта деза ха я хьайбаш Іангара доаха ха. Вайна махарра хьайбаш кхабар дика вІаштІехьдаккхарах тийша да продуктивность лакхъеш, хьайбаш дебадеш, паччахьалкхенна дулх, шура, тха, кхыйола юртбоахама продукташ дІаялара планаш кхоачашъяр.

Из ха а ховш, 1964—65 шера хьайбаш Іангара доахаш тоьал хало Іайшача Ведана района колхозаша укх шера хьайбаш Іангара дахара шоай ханнахьеи дикеи кийчо йир. ГІалат хургдац ерригача колхозащ из лоархІамера декхар дизза кхоачащдир аьлча.

Хьайбаш Іана чусоцадале хьалха ерригача колхозаша хьайбай помещенешта ремонт йир. Хьайбаша Іа доаккхаргдолча хьатІаэзар деррига доакъар.

Ший ханнахьа йоагІа йоакхо ярах дика Іангара доах хьайбаш колхозхоша.

Кировеи Орджоникидзеи цІерахча колхозаша дика шура а йоаккхаш, из паччахьалкхенга йохкаш цаІ бежан дІа ца къастийташ дика Іангара доах хьайбаш. Тоаденна, оида да укхазара доахан.

Иштта дика Іангара доах хьайбаш XXII партсъезда цІерахча колхозе а. Укхаза юххьанца цхьа бежан мара даланзар.

Паччахьалкхенга дулх, шура йохкара квартальни план дика кхоачашъю колхозаша. Кирова цІерахча колхозо ткъоалагІа февраль хьатІакхоачаш кхоачашйир паччахьалкхенга дулх, шура йохкара квартальни план.

Паччахьалкхенга дулх дохкара квартальни план ткъоалагІа февраль хьатІакхоачаш кхоачашъяьй тха района.

Уж толамаш даха низ кхаьчаб тха хьайбаш леладераша шоай декхараш тешшаме кхоачашдарах.

КПСС XXIII съезда сийленца накъа дахара, еррига хьайбай продукташ паччахьалкхенга йохкара квартальни план ткъоалагІа март хьатІакхоачаш кхоачашъяра лакхара социалистически декхараш тІаийцад тха района хьайбаш леладераша.

Из хургда парте XXIII-ча съезда дола тха къахьегама совгІат.

У. ЗЛЬХАДЖИЕВ,

Ведана юртбоахама райэнни производственни управлене керттера зоотехник.

КЕРДАЧА РУБЕЖАШКА

Мехка халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директивай проекта тІа белгалбаьб вай общество коммунизм хьалъярга бодача новкъа гІолла дегІаккхувлара керттера лостам. Промышленность сихха дегІаккхувлара нийсса, дикка лакхбергба юртбоахама продукци яккхара боарам.

Тха совхоза комсаш леладераша шоай низ кхобац комсаш дукхагІа яхара, уж яхарга дІабода мах лохбара, пайда дукхагІа баккхара. Семилетка тІеххьарча шера паччахьалкхенна комсаш дІаялара план тІехкхоачашйир оаха. планах 757 эзар сома пайда бе лаьрхІа хиннача баь пайда 1211 эзар сом ба.

ЦаІ шоллагІчо хьаллацар, вІаши новкъостал дар — тха хІара къахьегамхочоах доалла гІулакх. Из бахьан долаш боахаме шерра-шера дукхагІа лакхлу хьувкъам, шерлу производстве хьалха латтарий мугІараш. Нагахьа санна 1964 шера оаха хІара гектара тІара 41 центнер комсий яьккхаяле, соахка 71,2 центнер яьккхар. Совхоза шоллагІча отделене хІара гектара тІара 87 центнер комсий яьккхар.

Совхозо меттел ерригача района а доккхал деш ба комсіш лелаеча бригадай бригадираш Ярославская Любовь Николаевна, Хасанов Шаруди, трактористаш Закаев Бауди, Махмудов Докка, дукха кхыбараш.

Комсаш леладерий эггара халагІа бола болх ба комсий гаьнаш дІакъовлари хьаястари. Тха механизаторащ дукха хІама даьд из къахьегам аттача баккхара. Дукха къахьийцад цар хьалийхка йоахка гаьнаш хьайоасташи дІакъовла Іонийсъеши кулгаща хьега къа аттача даккхара а. Гаьнаш лаьттах ехкараша бу оаха болх, хІаьта цу гІулакхо къахьегама овсарле дикка лакх а ю.

Совхоза къахьегамхоша кхы а дикагІа къахьег кердача шера. Из-м кхетадеш а да. Дикача къахьегама хьокхамашца КПСС XXIII-ча съезда накъа ваха гІерт хІаравар. Лаьттах тІоадал чуйолийташ 1600 гектара тІа хий диллар оаха январи феврали бетташка. Укхаза дика болх барца белгалбаьлар болхлой Калиничев Петр, Ялдарова Яхан, Халиков Артем, кхыбараш.

Боккха болх баьб тха механизатораша бІаьстан балхашта кийчо яра. Кийчъяь яьккхай еррига тракторни парк. Болх дІаболабе мара ца безаш вІаштІехьъяьхай еррига техникеи тІехьаювза инвентари.

Юкъарча собране дийцад оаха укх шера оахош сендухьа къовсам лоаттабергба, паччахьалкхенна комсаш мел лургья. Алхха массехк цифр йоалаергья аз. Укх шера комсаш йохкара план 100 тонн тІехкхоачашъергья оаха, уж кхеярга дІабода мах пхи процент лохбергба.

Дукха къахьега деза тха хьалхашка оттаьча рубежашка кхачара. Эггара хьалха оаха тхоашта хьалхашка оттаду лаьтта леладара культура дикка лакхъяра декхар. Къайле яц гаьнаш яІараи, царна кхы гІулакхаш дарай тхо хІанз а тІехьадусаш хилар. Уж кхоачамбоацараш дІадахаро новкъостал дергда комсаш хьувкъае а дукхагІа чуя а.

Тха хІанз а цхьайола моттигаш комсаш нийлха йолаш я. Уж шоай боарамагІа хилийтара хІара шера бІаьш эзараш саженцаш дІайогІ оаха. Цунца цхьан ханна боккха болх чакхбоаккх оаха комсий гаьнаш хьаеллаши дІакъовлаши тІера ца ялийта гІерташ. Цу даькъе цхьадола хІамаш карагІдаьннад тхона хІанзле.

Шерра-шера дикагІа тоалу совхоза къахьегамхой материальни хьалторо. Продукташ дукхагІа яхарца цхьана лакхлу болхлой алапеш. ДІадахача шера алапел совгІа луча маьха лаьрхІа а дІадодар кІезигдарах а совхозо 153 эзар сом делар болхлоштеи гІулакхерча нахаи. Дуккхача механизатораша цхы тІа а 300—400 сом алапеш ийдир.

Тхоай боахам дегІа а ккувлаш, цун экономика чІоагІ а еш, оаха тІатІа дукхагІа хьалду культурно-бытовой гІирсаш. Керда болхлой поселок йиллай тхо долча, дика кийчъяьча квартирашка бах дукхагІа бола къахьегамхой. Укх шера хьалдаь а даьха наха чуховша дІалургда 2500 квадратни метр чуІе моттиг йола цІенош. ХІара цІеннах хІана яц аьнна газ я.

В. САВЧУН,

Наурски района «Комсомольский» яхача совхоза директор.

Москва тахан. Доккхача ТІой тІаьи Кремлеи сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬИНАРЕ КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРАШ

ЦIаккха а кIаьд ца лур

Сатийна я юрта. Нагахьча цIагIа мара гац лотаяь лампа. Сабелгало яла гаьна я хIанз а. Нах гIовтта ха хиннаяц.

Сихача боларца гIабоахаш йоагIа юкъерча дегIара кхалсаг. ХIара дийнахьа, догIа делхе а, доа хьекхе а, хотта баьнцабале а, бIаргаго йиш я из Наьсарен района Аьлтий-Юртарча фермага бодача новкъа.

Эгтара хьалха 1957 шера Аьлтий-Юртарча хьайбай ферме вахаволаш яйзар сона Барахоева Элбазкъий Лемка. Ферма аьлча а иштта цIи йоаккхаш хилари доахан чудокха помещени хилари мара кхы ферма я ала хIама дацар. Укхаза дар тайп-тайпарча фух дола доахан. Хала дар группаш вIашагIйоха, хIаьта вIашагIтехараш а кIезига шура луш яр. Цул совгIа тоъаш дацар доакъар.

Эгтара дукхагIа йоаккхачо а шера лоархIам бича 1500—1600 килограмм мара шура яккхацар.

Дукха ха ялалехьа фермерча дояркашта юкъе белгалъяьлар Лемка. Массарел дукхагIа яха яьлар из шура. Цхьабараша йоахар Лемкай доахан дикагIа да. Вокхар йоахар, шийхьайбашта Iунал дика дарах, дог лазаш къахьегарах совйоах цо шура.

Нийслора цо иштта дукха шура йоаккхаш хиларах шек бараш а.

Бакъда массанена а гучадаьлар сел лакхара толамаш дахар, къайлагIа хIама доацаш, Лемкай къахьегамцара безам болга.

Уж дерригахабараш шийна дIахезача ферма кулгалхошкара Лемкас дийхар, шийгара доахан кхыча дояркага дIа а лийя шийна кхы доахан да, аьнна. Цу хана фермерча цхьаболча болхлоша оалар: «ХIанз ховрга вайна Лемкас сел дукха шура йоаккхий». Барахоевас хьанийцача доахана юххьанца кIезига телар шура, хIаьта а ший низах, ший балха опытах бIубеннача Барахоевайна ховра из ханнара хьал долга. Ханхаьнахьа доакъар а дуллаш, шамараша массаж а еш, кердача хьалашка Iомадаь доахан тIа-тIа дукхагIа шура тела даьлар. Укхаза а котбаьлар къахьегамцара безам.

Цул тIехьагIа цхьаккха а шек вацар Лемкас хьаьнала болх беш хиларах.

Лемкай цIи Наьсарен районе дIахеза ца Iеш ерригача Нохч-ГIалгIайчене а дIахезар.

— Фу бахьан да Iа иштта доккхий толамаш дахар, — аьнна шийга хаьттача, дезаш леладе деза шийгара гIулакх, — аьле жоп ду Лемкас. Дийза ца Iеш, кIоаргга бовза беза цун бехктокхам. Овсарле лакха йолаш леладе беза хIара саго ший болх. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш да хьалха латтарий опыт Iомаяр. Доаханна силос е йол цхьаттара юллаш санна хете а цхьайола доярка дукхагIа а дикагIа а яр йилла гIерташ хул, хIаьта кхыяр цхьа бахьан а даь яла гIорт. Доярка шийна дIадиллар мара даа йиш йий Iатта. Ах мецача Iатто фу шура лургья! ХIара Iатта ший оамал я. Цхьадолча доахана шоаш ца хьаьстача, шоащца хабар ца дийцача деттийтац. Доахан детта а царна доакъар дулла а ха чIоагIа белгалъяь хила еза.

Доакъар дика хилар а доккха маIан долаш да.

22 шу гаргга ха я Лемкас доярка калла болх бу. Цу хана чухь цIаккха а дагаснаяц цунна ше дерригаа Iомадаь яьнна хилара уйла. Хьалха латтарий опыт Iомаярал совгIа, шийгара йоккха опыт кхычарна дIайовзийт цо. Республика кхыча районашкара а тIехь дояркаш ух Лемкай балха опыт Iомае, хIаьта цо из цхьаькха а къайле йоацаш дIа а йовзийт.

Лемкайгара опыт дIайийца къахьегаш дукха дояркаш я Наьсарен районе.

Фермерча дояркаша массане а оал:

— Балха опыт Iомае гаьна даха дезац тха. Тхона уллув болх беш я Социалистически Къахьегама Турпал, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Барахоева Лемка. Хьинар долча цу кхалсага новкъосталца шерагара шерага шурий маша алсам даккха вIаштIехьадоал тха ферма болхлой.

ХIаьта Лемкас боккхача безамца бувц ший новкъостий — дояркаш, цар толамаш шийдараш санна хоза хеташ тIаьц цо, социалистически яхь ше царца лелайой а. «ЦаI массанена хьалхара, берригаш а цхьаннена хьалхара» яха советски наьха из оамал йизза юкъе йоалаяьй ферма коллективо.

Иштта лакха сакхетам болаш хьайбаш леладераш хьалххебарах районерча партийни а советски а органашка эгтара хьалха цIи йоаккх коммуниста Костоев Хаматхана. Дика вIаштIехьбаьккхаб цо фермера кхетама болх. Костоев Хаматхан Аьлтий-Юртарча ферма заведующи вола дукха ха я, ший балха опыт йоккха яле а Хаматхан каст-каста дагавувл Барахоева Лемкайца. Иштта вIаши дагабоалаш, цхьанне шолагIчоа гIо деш, барт тайна болх беш лакхара хьокхамаш гойтарах еннай цу коллективана коммунистически къахьегама сийлен цIи. Из цIи йоаккхача шийгара доагIа дакъа лаьцар цIаккха а кIаьд ца луш халонашта тIехьашка ца йоалаш хьайоагIача Лемкас а.

Лемкас хьинаре дакъа а лоацаш вIаштIехьдаьккхад ферме дикагIча фух дола доахан хьалкхеделга. Из чоалхане болх Хаматхана вIашагIбеллаб зооветеринарни специалисташца дага а вувлаш. Иштта дIахьоча балхах доккха беркат доал. Нагахьа санна 1961 шера хIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача 1916 килограмм шура йоккхаш хиннаяле 1963 шера ши эзар килограммал тIех яр из. Уж толамаш шерагара шерага лакхдоахаш хьайоагIа ферма башха-дика коллектив. Лемкайгара хьаIомалуш, цо цахаддаш новкъостал деш ба хьалхле лелаю фермера дояркаш Мальсагова Лемка, Сагова Дунай, Чегнева Лида, Сулейманова Жарика, иштта кхыбараш.

1965 шу къаьстта белгала хилар Аьлтий-Юртарча хьайбаш леладерашта. Ханал дукха хьалха паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачаш а еш районе хьалхара моттиг яьккхар. Цу хана кхаьчар цIаккха а бицлургбоаца Iалаьмате чIоагIа цар дог гIоздоаккхаш бола кхаъ а. Нохч-ГIалгIай республикана, халкъа боахам дегIабоалабеча толамаш дахарах Ленина орден елар. Из боккха кхаъ хьахеза дукха ха ялалехьа цхьаькха кхаъ бера Наьсаре. Дояркана Барахоева Лемкайна елар Социалистически Къахьегама Турпала цIи. ХIанз Лемкай наькха тIа леп Ленина ордени Дошо Седкъеи.

— ДоагIаш деппа совгIат да, цунна ца делча хьанна лургдар из, — йоах ферма заведующе коммуниста Костоев Хаматхана.

ДIададахача шера хIара Iаттагара 3000 килограмм шура яккха лаьрхIадар цо. ХIаьта, яьккхар кхо эзар йиъ бIаь шовзткъа килограмм гаргга яр. Иззала шура йоаккхаш дукха къахьега дийзар, доаханна доал дика дир, шортта доакъар лоаттадир.

Иштта болх баьцдаь дика вIаштIехдаьлар цунна ше тIайийца декхар кхоачашде. Бакъда, укх шера кхы а дукхагIа яккха лерхI цо шура.

Лемкас йоах: — Укх шера са группера цхьадола доахан цамогаш хиннад. Царна метта кагий доахан хьанйцад аз. Уж хьайийца дале а кхы кIезигагIа йоацаш шура яккха лаьрхIад аз царгара.

ХIара Iаттагара 3100 килограмм шура яккха хьожаргья со, йоах Лемкас. Нагахьа санна Лемкас хьожаргья со яхе, цо из дош кхоачашдергхиларах шеко хила йиш яц. ХIана аьлча укх ткъаь шиъ шера денна дош кхоачаш ца деш йийсаяц из. Цунна дола тешал да Лемкайна ший болх дика бовзаш хилар, ше даьчох доккхал даь, кура яьнна из Iергйоацаш хилар.

Сийрда никъ ба Барахоева Лемкас хьабенар. Кхы тIа а керда толамаш доахаш вай Даьхен боахам айбеча кхы а хьинаре дакъа лоацаш хьая низ кхоачалба хьа, тха хьамсара Лемка, ала лов.

Т. ТЕБОЕВ.

ИРАЗ ДОЛА ВАХАР

Кхалнаьха ди 8 Марта дезделга оттадаьд гIоръяьнна йолча революционерка Клара Цеткинай предложенех, 1910 шера Копенгагене хиннача дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха-социалисткай II конференце.

Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди вай мехка белгалду советски кхалнаьха цIей махиллара, керда вахар хьалдеча цар доахача гIордаьнна долча толамашка хьажар махиллара.

Кхалнаьха дош эгтара нийсагIа а дизза а къоастадара хьокхам ба вай мохк. Адамлен дикагIча хьаькъал долча наха бIаьш шерашка дагадоаллаш хьаденад из дош. Дукхача ноахалаша къийсад из проблема къоастзе гIерташ. Цунна массе а оагIонгахьара теоретически лард еллай марксизма-ленинизма классикий балхаш тIа. Цар хьахьекхаб кхалнах шоай лоIаме ца хиларах мукъабахара ше цаI мара боаца нийса никъ. Кхалнаьха хьалах дола дош практически къоастадаьдац Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилча мара.

Ше эттача юххьанцарча деношка деиз Советски Iаьдало, социалистически хувцамаш дара декхарашца цхьана, ка маьхал а йоалаш къоастадир дизза кхалнаха тIера лоал дIададаккхареи уж мукъабахареи декхар а. В. И. Ленина белгалдаьхад, «Шин шера чухь Советски Iаьдало Европе эгтара тIехьадисарех болча цхьан мехка кхалсаг мукъаяккхара, из «низ болча» пола нийсса хилийтара даьд дерригача дунен хьалха латтача, просвещении демократически ерригача республикашан цхьана 130 шера чухь ца даьр миссел», яхаш.

Советски Iаьдало къахьегама кхалнаха еннай маIача сага нийсса йола бокъонаш, хIаьта уж бокъонаш бокъонца кхоачашъяра мел эша гIулакхаш а даьд.

Кхалсаг мукъаяккхар, бIаьш шерашка тIалаьттача лоалах из кIалхаръяккхар къаьстта а боккхача лоархIаме дар хьалха хиннача паччахьа Россе юстарарча къамаш даьхача моттигашкарча кхалнаха, хIаьта дIаяхача хана цу тайпара йола моттиг хиннай Нохч-ГIалгIайче а.

Хинна хувцамаш мел кIоарга да кхетадара, Iалаьмате чIоагIа хувцаденнача кхалсага, къаьстта а лоаман кхалсага хьала дух тIа далара, цунна Советски Iаьдало еннача бокъоний бе боагIа мах бара дIаяхача ханага цхьа бахьан бIарг лакха мара, революци хилалехьарча лоаман кхалсага гIайгIанера, хала вахар дагадоха мара дезац.

Вайна хьалхашка хьотт бокъо ца хилара, духовни къела, лоала сурт. Кхалсаг яьча хана денз цунах дIакъасташ дацар уж. Кхалсаг лай яр цунах дукхагIа урдув денначунга из йохкача ший даь цIагIа, цул тIехьагIа маьра цIагIара лай хулар цунах. Iадатои шариIатои кхы тIа а халагIа хулийта дерригацIен дукъ ше де дезаш хинна из цхьаккха а бокъо йоацаш яр.

ХIанзареи яхача замалахьареи хьал вIаши дистача цецваллал доккхий да-кх вай кхалсага вахаре хинна хувцамаш. Хьалха йоазув-дешар ца ховш, моральни а нравственни а хьакъехьа чолакхъяьккха хинна из тахан коммунизм хьалъерий хьалхарча мугIаре я. ХIанз из нийслургья хьона массанахьа а — производстве а гIишлошъеча а, колхозе а совхозе а, дукхxа миллионаш болча хьехархой, медицински болхлой, культурэи Iилмаи болхлой эскара юкъе а.

Творчества Iхьаштдолчча даькъе долха наькъаш хьадийлад вай мехка кхалсага. Iалаьмате доккха да вай республика кхалнаха Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша семилетка шерашка даьхача тIехдаьнна доккхийча толамашта юкъе лаьца дакъа а. Цар къахьегама денал доккхийча правительственни совгIаташца белгалдаьд. Тахан дагайоханза яргьяц Социалистически Къахьегама Турпала, нефтемаслозавода установка начальника Таисия Борисовна Летковская, дукха ха йоацаш Социалистически Къахьегама Турпала цIераш еннача «Назрановский» совхоза Аьлтий-Юртарча отделене шурий-товарни ферма доярка Барахоева Лемкай, «Джалка» яхача совхоза свекла лелаеча звеньевая Муслиева Тамарий цIераш. Ленина орден еннай Шаьла района Ленина цIерахча колхоза доярхана Тазбаева Кхокхийна, хIаьта Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай Урус-Мартана района Мичурина цIерахча совхоза дояркана Адуева Iалмата.

Вай кхалнах дувцилга йоацаш чIоагIа духовни дегIабахкар къаьгга сийрда хьахьувкх социалистически культура дегIакхувлаш тоаяра юкъе цар лоацача даькъо. Алхха цхьан вай республике а 359 кхалсаг Iилма болхло я. Нохчашхеи гIалгIашхеи йолча ворхI кхалсага Iилмай исторически, филологически, медицински кандидатий степень я. Царна юкъе я З. К. Джамбулатова, Л. Гудантова, М. Чентиева, Л. Измайлова, кхыбараш.

Къаьстта а раьза хинна белгалдоагIа кхалсаго паччахьалкхен гIулакхашта доал дара юкъе йоккха моттиг дIалоацаш хилар. СССР Лакхехьарча Совета юкъе я вай республикера йиъ викал, 62 кхалсаг я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташта юкъе, Грозненски городской Совета 350 депутатах 167 кхалсаг я.

Вай советски, боахама аппарате, ерригача общественни организацешка хьаштдолчча гIулакха тIа хила йиш йолаш я кхалсаг. Вай республике а кулгалдеча бехктокхамерча балхашка ба кхалнах.

Кхалнах дикка боккхача лоархIаме ба общественни организацей балха юкъе, хIаьта парех хьалха латта, эгтара сакхетамегIа дола дакъа Советски Союза Коммунистически парте а да.

Иштта гIулакхаца, Советски паччахьалкхен вахара а балха а ерригача сферашка дакъа лоацаш я кхалсаг. Хьалха цо сатувса а йиш йоацаш хиннар хIанз массазара бакъдар а хинна дIаэттад.

Сийрда, иразера керда вахар хьаллара наькъа тIа шоаш баьха Ленина парти, шоай правительство дукха а езаш баркал яхаш ба кхалнах.

Мехка къахьегамхой чIоагIа хьинар а деган а айдаьча сийлахь-доккхача документо — халкъа боахам дегIакхувлара пхе шера плана хьакъехьарча Директивай проекто — партеи правительствеи дерригача халкъа ираза йоакхо еш хилара кхы цIаькха а тешал ду. Советски Союза Коммунистически парте XXIII съезд хургйола ха хьаотташ латтача сийлахьа белгаларча юкъагIа шоай цIей дезлеча советски кхалнаха, съездал хьалхагIарча социалистически яхьа юкъе а баха, турпалерча къахьегама хьокхамаш доах, шоаш шоай Даьхе дукхаезаш, цунна мутIахьа болаш хилар дIа а хьувкхаш.

З. ГОЙГОВА,

Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама института йоккхагIйола Iилма болхло, исторически Iилмай кандидат.

КХАЛНАЬХА КУЛГАЩЦА

Советски Союзе санна бокъонаш йолаш бац-кхалнах цхьанна а капиталистически мехка. Вай мехка кхалнаха хьинаре дакъа лоац мехка общественни къахьегамеи вахара юкъе, шоай дерригa низаши кхетамаши дIалу цар коммунистически общество хьалъяра гIулакха.

Цу бакъахьарча гIулакхага шоай къахьегам дIабохийт тха совхозерча кхалнаха а.

1961 шера дениз кулгалдеш хьайоагIа со шекара свекла кхееча звенона. Шерагара шерага лакхбу оаха хIара гектара тIара йоалача свекла хьувкъам. Дика вIашагIкхийтта, барт тайна коллектив я тха яр, хьинаре болх беш ба звеноцара нах. Оаха массане а тIагIертта Iомаю къахьегама толашагIа йола методаш, лакхъю тхоай говзал. Тха аьттув боахача бахьанех цаI из да. Семилетка тIеххьарча шера 40 гектарах хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 442 центнер шекара свекла яьккхар оаха. ХIаьта звено цхьаболча членаша шоаш лелаеча лаьттан хIара гектара тIара 550—650 центнер йоаккхаш шекара свекла яьккхар. Хьувкъам лакха хилар бахьан долаш ерригача совхозе юкъера лаьрхIача бахачул дикка лохагIа хилар шекара свекла центнер яккхарга бода мах.

Соахка Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи еннай сона. ХIаьта дукха ха йоацаш со хержай кастта хьаелларгйолча КПСС XXIII-ча съезда делегаталла. Цо декхарийла ю со кхы а дикагIа, балха овсарле лакхагIа йолаш къахьега.

Кхалсага иштта сий деш йола моттиг лаха йиш яц капиталистически мехкашка.

Кердача пятилетка хьалхарча шера керда рубежаш хьалхашка оттаяьй тха звенос. ХIара гектара тIара 480 центнерал кIезигагIа йоацаш шекара свекла яккха лаьрхIад оаха. Цудухьа хIанз тхоай дерригa низаш оарцагIа а даьха къовсам лоаттабу оаха. Лаьттанца тIоадал соцаеш тхоай дерригача кхашка хий дилла дика чакхлаьнад тхо. Из болх дика кхоачашбир хий дехкача болхлоша — Мидалов Кумаси Дахаев Лоам-Iаьласи. Кхоачамхиллал минеральни моттигереи удобренеш яхкаьй кхашка, цIаькха аьха кIалтIадаькхал лаьтта. Даха доаггIача тайпара КПСС XXIII-ча съезда накъа даха кийчлуш долча оаха лаьрхIад шекара свекла лоацича ханеи дикеи дIайийна довла.

Т. МУСЛИЕВА,

Социалистически Къахьегама Турпал, Шаьла района «Джалка» яхача совхоза звеньевая.

ТЕРАПЕВТА БАЛХА ДИ

Іурра дениз сарралца тайп-тайпарча лоархIамерча диизa даргдоацача гIулакхех дизза да республикански больница керттерча лора, терапевта-кардиолога Нина Борисовна Мироновай балха ди... Баст-каста телефонаца деча хаттарашта жоп дала деза. Унахочун хьал миштад а хайна, цун гаргарча нахага, бовзачарга-безачарга цун хьал дIадувцарал совгIа, уж тебе, цар кхерам лаьгIбе беза. Лорашца дагаяла еза. Халача унахочунна дикагIа дарба делга вIашагIдолла деза. Больницена эшар—медикаменташ, продукташ, оборудовани — Iалашъяра бIарг лакха беза. ХIаьта мел йоакхо ю Нина Борисовнас халача унахой! Хийцца ала йиш я, цунна Грозерча республикански больнице ухкарий меттел, районни больницешка бадача а халача унахой хьал хов, аьнна.

Республикански больнице эшачунга бокъонца хьежа яьннай алапехьа телефон тох Нина Борисовнайга. УнахцIено лораяра министерстве ех из — керда районни больница хьалъяра дош дадувца дезаш. ТIаккха парте горкоме къамаьл... ТIаккха унахошка хьажар... ТIаккха стажировке болча медицински болхлошца де деза къамаьл... ТIаккха кхы дукха а, дукха а...

ХьатIаотт сайре. Больница болхлой (дежурнешкара дIайиккхача) берригаш цIабахаб. Ерташ йола телефонаш сайцай. ХIанз сатийна я Нина Борисовнай кабинета чу. Цудухьа торо хул цун дийнахьарча почтага хьажа а, дахьийта дезачунга жоп дахьийта а. Тоъала ха йоаккх цо болх йистебаьнначул тIехьагIа ший кабинете.

ТIаккха чуйода Нина Борисовна. Бакъда, цIагIа а да цун, молагIча кхалсага санна, шортта гIулакхаш. ВIалла са а лоIийхьогI цу саго, аьнна хеталу цунна бIарахьежачунна. ХIана аьлча бийса юкъе яхача хана а Революце проспекте Нина Борисовна чуIеш йолча квартира кораш сийрда хул. Ах сахьат хьалха телефонаца хоам баьб Шаьларча районни больнице хала унахо воалаваьв, аьнна. Къонача лора дика вIаштIехьдалац унахочун лазара диагноз оттае, говзача лора гIо эш цунна. Цудухьа техай цо Нина Борисовнайга телефон. Дукха ха ялалехьа вIашагIтох Нина Борисовнас говзача лорий бригада. Кастта Шаьла бодача шоссе наькъ тIа гIолла хьийдда йода «Волга».

Республикански больница лорий бригадах-м тешаш я Нина Борисовна. ХIаьта а сатец цун Шаьлара телефон хьакхаччалца: «Нина Борисовна, операци толаме чакхъяьннай. Унахо вахаргва!» Цул тIехьагIа мара дIайовц Нина Борисовнай кора сердал.

Иштта йистедоал Нина Борисовна Мироновай балха ди. Бакъда шоллагIча дийнахьа а юхадолалу цун «диниза даргдоаца» гIулакхаш.

Дукхаза нийслу пхьер даа ха йолча хана а ше делкъийна хIама ца диалга Нина Борисовнайна дицлуш дола денош. Из хул кхычар йоакхо елга Нина Борисовнас ший керттера а хьалхара а декхар лархIарах. Шийца дагавала, шийгара гIо эшаш саг веча, цунна дега тIара лоIам бе гIерташ хул из массаза. ХIаранега ала хоза дош, хIаранена дала хьаькъал корадоагIа цунна. Цудухьа коллектива дукха езаш, сий долаш я Нина Борисовна. Цо шоашта хьалуш йола дега йIовхале, шоашта могачох, цунна юха тел республикански больница болхлоша. Больницера коммунисташ меттел Грозне дукхха а коммуниста раьза болаш хержар из КПСС горкома членалла.

ХIаьта унахцIено лораяра кулгалхоша а чIоагIа лоархIам бу Нина Борисовна Мироновай хьаьналча балха. Иштта Российски Федераце заслуженни лор я из. Вай республика Ленина орден луча хана правительственни совгIаташ деннача къахьегамхошта юкъе яр из. ХIаьта дукха ха йоацаш КПСС XXIII съезда делегаталла а хержай Нина Борисовна.

Таханарча дезача дийнахьа дега тIара моарршал дургда вай Нина Борисовна Мироновайга, хIаьта цун сийлен гIулакхаш къоабал а дергда вай!

М. ГРОЦКИЙ,
лор.

Масса хана хьалха

Ши шу мара дац Ачхой-Мартана района «Орджоникидзевский» яха сомий бешамаш лелаю совхоз вIашагIъелла. ХIанзэе а дика боахам ба ала йиш я цох. Шу массаза дала йIаьхегIа хул совхоз, хIара юртбоахама шу пайда болаш чакхдоакх.

Уж толамаш дахара боккхача лоархIаме да шийх тийша дIаеннача участка тIа хIара совхоза къахьегамхочо тешшаме къахьегар.

ХIанзалца дикача гIулакхий организатори инициатори йолаш хьайоагIа совхоза сомий бешамаш лелаеча бригада бригадир къона агроном Засеева Вера.

Нагахь санна ерригача совхозе соахка 661 тонн сомаш чуийцабале цох Засеевай бригадо чуийцар 486 тонн я.

— Дика къахьег тха бригадерча звеньеваяс Хаджиева Кайпас, болхлочо Дадаева Аннас, кхыбараша, дукха езаш гIулакх ду цар сомий гаьнашта, — йоах бригадира.

КПСС XXIII съезда сийна къахьегама совгIат кийчдара къаьстта хьинар сов а даькха къахьегаш я хIанз бригада коллектив.

И. ШАИПОВ.

Хьалхарча мугIарашка

КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект чIоагIа гIадбахаи къоабалъеши тIаийцар Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша.

Партеи правительстваи республика хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча доккха дакъа кхоач къонача кхалнахага а. Тахан, шоай ЦIей дездеча дийнахьа шоашта юкъе 30 эзар совгIа комсомолка а йолаш болча 50 эзар къонача кхалнаха рапорташ тел шоай гIулакхех. МаIача наха нийсса республика колхозашкеи, совхозашкеи, фабрикашкеи, заводашкеи, унахцIено лораеча, литературе, искусстве, иштта кхыча участкашка къахьегаш ба къона кхалнах, цар дакъа лоац паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органий — республика Лакхехьарча Совета балха тIа а.

Республика мехкарех дуккхабараш бахийтаб комсомольски балха тIа — ВЛКСМ райкомий, горкомий, ВЛКСМ юххьанцарча комсомольски организацей, комитетий секретаралла.

Вай республика къонача кхалнаха шоаш ца кхобеш хьийгача къина боаггIаш бола мах баьб Коммунистически партеи Советски правительстваи. Промышленни юртбоахамеи производстве хьалхле лелаеча кхалнахах итташ бараште правительственни совгIаташ деннад, орденаш, медалаш тийннай, хIаьта Муслиева Тамарена—Шаьла района «Джалка» яхача совхоза комсомольско-кагирхой звенон звеньевайна еннай Социалистически Къахьегама Турпалхочун йоккха цIи.

Касумова Хьава — нохчий мехкарех эгтара хьалха хинна трактористка я. Массехк шу да цо трактор лехка, хIаьта хIанз комбайн лехка а Iомаеннай. Кулг вIашка ца дуллаш болх бу цо.

Вахабова Баку — Надтеречни района «Братский» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча комсомольско-кагирхой звенон звеньевая механизатор я, хьажкIаш кхеяра районе дика хьокхамаш даьхад йоIо. Надтеречни района «Надтеречный» яхача совхозе толашагIа йола доярка я Ахмарова Рукъет.

Чакхъяьннача семилетке лакхара производственни хьокхамаш даьхар Сунженски района «Победа» яхача колхоза коа тIара оалхазараш леладеча Сидельникова Ольгас, Наурски района «Терский» яхача совхоза доярка Таран Евдокияс, РСФСР заслуженни рационализатора нефтемаслозавода болхлочо Медведюк Галинас, крекинг - заводерча Демьяненко Валяс, «Электроинструмент» яхача завода болхлочо Паланкоева Iайшета, кхы дукkхачар.

Наьсарен барзкъаш тегача фабрике хьинар совдоахаш къахьегаш я 200 гаргга гIалгIай къона кхалсаг. Грозненски слюдяной фабрика Ведана районерча филиале болх беш ба нохчий мехкарий, барт тайнача цхьан дезале бахаши къахьегаши ба уж, цар лаьрхIад кхалсага сий лохдеш мел долчунца къахетам боацаш къовсам лоаттабе. Филиала комсомольски организаце секретаралла хержай хьинар дола нохчий йоI Джафарова Малика.

Вай республике барт тайна цхьа дезал санна къахьегаш ба 50 совгIа къамах бола викалаш. Масал да № 3 йола гIишлой-монтажни управлени. Къахьегаш ба эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, иштта кхыбараш. Царех ба Исаева Iайшет, Артемова Мария, Цокаева Марха, кхыбараш. Цу кагирхой бригадана еннай коммунистически къахьегама цIи.

КПСС XXIII-ча съезда накъабода вай мохк. Цу башха-дикача денга массанахьа а хьинар совдаьнна кийчо еш боахк болхлой, колхозхой, гIулакхера нах.

Шеко яц, аргIанара пхе шера план хапал хьалха кхоачашъяра гIехьа лоаттабеча къовсама хьалхарча мугIарашка вай республика къона кхалнах хургхиларахи вай мехка коммунистически общество хьалъяра гIулакха шоашкара доагIа дакъа цар юкъехьоргхиларахи.

Л. ГУДАНТОВА,

ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретарь.

ТIеххьарча хана дукkхача грозненцашта яйзай «Индпошив» фабрика чуйоагIа № 8 йола модай ателье. Цар болх мел баьржаб ха йиш хургья цхьа масал доаладича: Грозне бахача нахах хIара ялхайттанех цхьанне заказ кхоачашдаьд ателье коллективо укх шерарча шин бетта. Иштта цар болх бойя шера ах города заказаш кхоачашдергда ателье.

Дуккхача къамех бола нах барт тайна, цхьа дезал санна къахьегаш ба укхаза. Тха корреспондента И. Плиева даьккхача сурта тIа шоана гу цу ателье дикагIбола кхалнах (аьрдехьара аьттехьа хьалхарча мугIара тIа) Т. Османова, А. Задорожная, М. Алмазова, Ф. Газдиева, Ф. Анисимова; (лохерча мугIара тIа) Л. Шакшуева, Р. Полторацкая, Т. Чербижева, Л. Фаградьян, Н. Вусарева, А. Нахимова.

ПЯТИЛЕТКЕ ДЕ ЛЕРХIАШ ДОЛА СИЙЛАХЬ-ДОККХИЙ ГIУЛАКХАШ

Областной партийни актива собранера

5-ча марта хиннача областной партийни актива собране «1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директивай проектен областной партийни организацие декхарийи хьакъехьа» доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара **С. С. Апряткина.**

Докладчика йоах, чIоагIа уйла тIаяхийтан безам болаши Iомаю Директивай проект коммунисташа, берригача советски наха, кхоачашде лаьрхIача гIулакхий дукхалои сийленои деташ ура а увттадеш. ХIанз дерригача халкъо ювц Директивай проект, цо кхы а дукхагIа лакхлу наьха къахьегамен политически хьинар, кхы а дукхагIа шеръю съезда сийна яьржа социалистически яхь.

Цул тIехьагIа доклада тIа белгалдоах кердача пятилетка керттера декхараши башхалонаши.

Директивай проекта тIа оттадаь планови хьокхамаши декхараши белггала доккхий да. Цхьабакъда, йоах докладчика,—белгалдаккха доагIа уж вай халкъа боахамерча производственни ресурсай кхоачамийи нийса мах бара ларда тIа оттадаь, паргIат-та кхоачашдулургдола хьокхамаш хилар. Уж оттадаьд Iилманен техникан карагIдаьннарех мамогга дикагIа пайда эцара, еррига общественни производство индустриально дегIаккхувлара, цун эффективности къахьегама овсарлен лакхъяра ларда тIа дIахо промышленность дикка дегIайоагIилга, юрта боахам дегIаккхувлара темпаш тешшаме лакхъелга Iалашдарах а из бахьан долаш халкъа вахара боарам дикка лакхбелга, берригача советски наха дIадеха материальни культурни эшараш дикагIа кхоачашделга вIаштIехьдаккхарах а латташ дола керттера экономически декхар кхоачашделга Iалашдергдолча тайпара.

Директивай проекта тIа мехка халкъа боахам дIахо дегIаккхувлара керттера де лерхIараш бокъонца белгалдарал совгIа хьахьекхад уж кхоачашдара эггара эффективнегIа дола наькъаш.

ДIахо доклада тIа дувц вай республика промышленноста предприятей, транспорта, гIишлошъеча коллективай гIулакхаш, хIанз а кхоачашъянза йиса проблемаш. КПСС XXIII-ча съезда Директивашка хьежжа вай кхоачашде дезаш дола Iалальмате бехктокхамереи лоархIамереи декхараш.

Пхе шера планах йолча Директивай проекта тIа белгалдаьха экономика цхьанцадолча доакъой балха юкъера кхоачамбоацараш вай республиканна а иштта доагIаш да.

Эггара хьалха, бокъонца лаьрхха чIоагIъянза яргьяц планови дисциплина. Воай уйла цIаькха а кхы цIаькха а цунна тIа ца ерзайича далац вай, хIана аьлча план кхоачашъянза йиса предприятеш вай кIезига а яц, хIьата из бахьан долаш вай дуккхача хIамах а доал. ДIадахача 1965 шера планах лоархIаяьяц 18 предприяти, 4 млн. сома маьха продукци йисай цар паччахьалкхенна дIа ца луш.

Укх шера январь бетта 25-нега дIакхаьчар тIехьаюсаш йола предприятеш, хIьата шин бетта валови продукци яккхара план кхоачашъяьяц 34 предприяте, къахьегама овсарле лакхъяра — 34 предприяте. Кердача пятилетка хьалхарча шин бетта план кхоачашъяьяц Грозненски Новогрозненски ТЭЦ-аша, ацетонови заводо, Ермоловски ДОК-о, Гудермесерча «Мединструмент» яхача заводо. кхачан промышленноста министерства 6 предприяте, хьунбоахама управлене 4 предприяте, кхычар.

Из тайпа гIулакх дIахо ла йиш йолаш дац. Вай берригача боахама кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша чIоагIа кхетаде деза, болх боаррамагIа лелилга, хIара цехо, участко, хIара предприяте лоацача ханара планаш тешшаме кхоачашъелга Iалашдар — пятилетка бIарчча хьайицача толаме кхоачашъяра ца хилча вIалла йиш йоаца гIулакх хилар.

ДIахорча пхе шера мехкдаьтта дикка дукхагIа даккха дезаш ба республика мехкдаьттахой. Нохч-ГIалгIайчен хьалашка дукха мехкдаьтта 4—5 а кхы дукхагIа а эзар метр кIоарга доалл. Цудухьа мехкдаьтта лохараш, инженераш, техникаш декхарийла ба йоккхий кIоаргаленаш караерзае, мела тIерча, мела кIалхарча, юрски тIоанашкара мехкдаьттеи гази дукхагIа йоалла моттигаш сихагIа болх бе йолаялийта.

Белгалъяха безам бар са бурув тохача авари па хилийтари из хургйоаца гIулакхаш вIаштIехьдахари санна йола вай мехкдаьтта доахача промышленноста йоккха резерваш. Вай мехкдаьтта чакхдоахарийи химикийи кердача пятилетке кхоачашде дезача керттерча декхарех паI да доагора, машиндаьттай, растворителий, кхыча мехкдаьтта химически продуктай дикал тоаяр. Директивай проекта тIа белгалдоаккх керда мощносташ тар ма лу сихагIа караерзаяр экономически гIойленагIеи боахама гIулакха па дича даргдоацаши хилар, цхьабакъда, промышленни производство айергйола из лоархIамера кхоачам дуккхача предприятешка пайда геттара во эцаш ба вайцига.

Керда мощносташ караерзаелга сихдар, Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш производствана юкъехьар, болх дикагIа вIаштIехьбаккхара ларда тIа оборудованехи балха ханахи биззагIа пайда эцар — уж я бух соццача кхаьчача къахьегама овсарлеи производства эффективности айергйола лоархIамегIара рычагаш. Даьча тохкамаша хьахьокх уж еррига рычагаш оарцагIъяхари дика результаташ яхари йоккхий торонаш йолаш вай хилар. цхьабакъда, цу торонех геттара кIезига пайда эц.

Предприятей производственни гIулакхашта баьча тохкамо хьахьокх, нагахьа санна оборудованех вай интенсивно, бизза пайда эце, цо болх беш йоаккха ха йIаьхагIа хулийте, дIадолар мамогга дукхагIа кIезигдойя, продукци дукхагIа арахецари из кийчъярга дIабода мах лохбари йоккхий торонаш йолаш вай хилар.

Дуккхача предприятешка пайда во эп станокех, машинех, механизмех, царех дукхагIа яраш цхьан сменах мара болх беш яц.

1966 шера 1 январь тIакхаьчача хана республика предприятешкеи организацешкеи дIаоттаянза лаьрхIа оборудовани 177 млн. сома маьха хилар.

Из гIулакх бокъонца порядках вIаштIехьдаккха деза, къовсам шерагIа боаржабе беза производстве дIадолар кIезигдар духьа, долла хIама кхом беши лорадеши леладар духьа. Москвичашеи ленинградцашеи дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, металлаш а кхыйола керттереи гIонна йолеи материалаш а кхом а беш дIаахийтар духьа лелаеча яхьа юкъе яхай республика промышленноста, транспорта, гIишлошъяра предприятей коллективаш. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша шоай теркама юкъамоттиге лоаттабе беза из патриотически болам, из дегIаккхувла, пайданагIа хургболча оагIорахьа лостабе беза.

Паччахьалкхен лоархIамера доккха декхар да промышленносто хьалеш йолча хIамай дикал мамогга лакхъяр, технически керда продукци хьаелга дика дIадоладар. Цу даькъе а иштта кIезига дац вай кхоачамбоацараш, дукха да пайда эцанза диса кхоачамаш.

Доклада юкъе йоккха моттиг хетаяьй капитальни гIишлош хьалъелга овлангара деца тоадара дешашта. Из декхар къаьстта а чIоагIа хьалхашка отташ да вай республикана, хIана аьлча тIехьаюсача участкех цаI я вай капитальни гIирсаш хьалдар.

Шерагара шерага капвложенеех пайда эцара план кхоачаш ца еш хьайоагIа гIишлошъю организацеш, цар тIехьайоах дукха лоархIамера объекташ хьалъяра ханаш, балхаш во а ду, хьалдеча гIирсашка мах сов дукха бохийт.

ГIишлошъечара цIенхаштара кхоачамбоацараш сихха дIададаханза даргдац. Кердача пятилетка хьалхарча шерре а дене кхы а дукхагIа хьайицача капвложенеех пайда эцанза, массехк лоархIамера производственни объект хьалъяь яккханза, совхкарчул дукхха а дукхагIа чуIе цIеноши культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташи хьалъянза барrбац гIишлошъераш. Цу бехктокхамерча декхарах лоархIадара проектировщикагара яьнца гIишлошъяра майдан тIарча болхлочунга кхаччалца йолча гIишлошъяра конвейяра еррига звеньяй болх геттара нийса, вIаштIехьа, цахаддаш лелилга Iалашде деза.

Докладчика мадарра дувц КПСС XXIII-ча съезда Директивай проекто дIахо дегIайоалае лаьрхIа юртбоахама производство малагIча хьала тIа я а цун декхараш малагIаш да а. Цар тIа нийсен къаьтаи хьахьекхад юрта боахама деррига доакъош айдара хоадамболча лоархIаме, эггара хьалха, моохк бIарчча хьайицача укхал хьалха дIададахача пхе шера даьккхачул, шера юкъера лаьрхIача, укх пхе шера 30 процент дукхагIа даккха лаьрхIа деррига ялат алсамдоаккхалга хилар.

Вай республикана къаьстта-а боккхача лоархIаме да ялат дукхагIа даккхара дош, хIана аьлча ялатий боахам дегIабоалабара гIулакх цIенхаштта тIехьадисад вай. Планах семилетка чакхйоаллаш оттабаь хиннача боараме ялат доаккхилга Iалашдацзар дIададахача шера дуккхача колхозаша, совхозаша, бIарччача районаша.

Республика юрта боахам дегIабоалабара овлангара долча цу дешага тIехьа ца доахаш кIоаргеи массе оагIорахьареи хьажа а еррига торонийи кхоачамийи чот а яь ялат дукхха а дукхагIа доаккхаргдола наькъаш белгалде а декхарийла я юрта боахама министерство, «Грозвино» объединени, «Скотооткорма» трест, Госплан, парте райкомаш, горкомаш, районни юрта боахама производственни управленеш, колхозаш, совхозаш, партийни организацеш. Шерра къовсам боаржабе беза вай республике юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара шерра-шера 22 центнерал кIезигагIа доацаш ялат дахар а хIара шера доаккха ялат из кийчдара паччахьалкхен план хIара колхозои совхозои кхоачашъергйолча, шерра-шера планал совгIа ялат дукхагIа дохаргдолча, мел эш фун, продовольственни, фуражни, кхыйола фондаш вIашагIтоха йиш хургйолча боарамга дIакхоачадар а духьа.

Лаьттанцара йоала еррига продукци дукхагIа йоахийтаргйола керттера кхоачам хила беза ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбелга. Цу гIулакха лаьтта леладара культура лакхъяра чакхйоахача мероприятей система юкъе йоалае, лаьттаех пайда дикагIа эца беза, хIьата къаьстта а лоархIаме да нийса севообороташ укх гарггарча хана массанахьа а дIайолаяр, балхий дикал тоаяр а пар ханаш лоацъяр а, ялатийи кхыча культурайи дикагIа дола сорташ юкъедоаладар, минеральнии органически удобренеех, ядохимикатех а кхыча химически средствах а пайда дикагIа эцар. Из ерригача районашта доагIаш да, эггара хьалхарча аргIанна — Наьсарен, Шаьла, Надтеречни районашта.

Парте XXIII-ча съезда Директивай проекта тIа белгалдаьхад хьайбай боахам айбергболаш дола хьада наькъаш. Декхар оттадаьд эггара хьалха доакъарий проблема къоастае, моттигерча хьалашка къахьегамеи материальнии ресурсаш кIезигагIа дIа а йохийташ лаьттан единица тIара доакъараш дукхагIа даха йиш хулийтаргйола доакъарий культураш дукхагIа кхее, аьнна, эрий тIаювла баьцаш мамогга дикагIа хьувкъаелга, дикагIа йола комбикормаши белкововитаминни добавкаши шоззачул кIезигагIа йоацаш дукхагIа йоахилга, колхозийи совхозийи хьайбай боахам белокаш дукхагIа йоахкача доакъаращца, аминокислотаща, микроэлементаща, витаминаща, минеральни доакъаращца, хIьата иштта доакъарех йоахка хьаьна веществаш па йойташ йолча тайп-тайпарча консерванташца бизза Iалашбелга вIаштIехьдаккха аьнна.

ТIагIертта уж декхараш кхоачашде декхарийла да вай республика боахамаш. Хьайбай продукци яккхара гIулакха тIехьадиса хилар сихагIа дIалаккха деза.

Колхозащеи совхозащеи цхьана лоаман даьгIенаш караерзаяра перспективни план оттае, царех пайда нийса эцареи дIабаха мах сихагIа юхаметтаоттабареи дешаш къестаде деза юрта боахама министерства, районни производственни управленеша.

Доахани коа тIара оалхазараши кхоабилга, фуаш гулделгеи кхыдола доакъоши бокъонца промышленни ларда тIа оттадар духьа терко дукхагIа е еза республика юртбоахама производствана дIахо специализацияра. Юрта боахама министерства сихагIа къоастаде деза, лоаман даьгIенашка доахан доажалареи юххера а жомаца кхабареи торонех пайда а эцаш, доахан кхоаба специализированни совхозаш вIашагIйохкара дош; Старо-Юртовски оалхазарий фабрика сихагIа хьалъяь яккха, колхозашкеи совхозашкеи механизированни оалхазарий фермаш вIашагIйохкара болх чIоагIбе. хIанзле вIашагIъехка яьнинача баьца дааращ леладечен коартолаш лелаечеи специализированни совхозий, хьакхарч кхоабача фермай болх тоабе, лакха рентабельность йолаш цар болх бара эша новкъостал царна де деза. Пайда биззагIа эца беза юртбоахама продукташ дукхагIа яхар, къахьегама овсарле лакхъяр, колхозийи совхозийи ахчан доходаш дукхагIа хилийтар духьа специализаци яра йолча торонех.

ДIахо докладчика дувц средстваш караерзаяра, техниках пайда эцара, юртбоахама производствана электрификаци яра даькъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар.

Пхе шера планах йолча Директивай проект ювцилга вайцига бIаьстанна еш йола кийчо йистеяларца, республика цхьайолча районашка кхашкара балхаш дIадоладарца нийсденнад. Укх шерре а — пятилетка хьалхарча шерре а — дена юртбоахама продукци дикка дукхагIа яккхараи паччахьалкхенга йохкараи тIаберзабаь хила беза парте районни комитетий, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, юрта боахама берригача болхлой беррига организаторски болх. ХIанз, цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа, лоархIаме да кхашкара балхаш де деза ханаш карара ца ялийтар, шоай ханнахьеи лерттIеи бIаьстан юхьера культураш дIаер, дIайийнача хIамашта, сомийи комсийи бешамашта гIулакх дар.

Юрта боахама берригача болхлой сийлахьа декхар а хинна дIаотта деза кхашкара балхаш дика чакхдахар духьа, продуктай хьувкъам лакхбара дерригача кхоачамех пайда эцари царга дIабода мах лохбари духьа лелабу къовсам.

Лаьттанцарча балхашта санна, иштта хьайбай боахаме а эггара чоалханегIеи бехктокхамегIеи йола ха хьатIазттай. Массанахьа а цхьатарра дахкаш латт хьайбаш, кIоригаш йоахаши хьайбаш Iангара доалаши латт.

ХIанз лоархIаме да паччахьалкхенна хьайбай продукташ кийчъяра квартальни план хIара колхозо, совхозо ханал хьалха кхоачашъе, планал совгIа уж дикка дукхагIа йохка цу тайппара вай хьамсарча парте XXIII-ча аргIанарча съезда яха йоагIача тайпара накъа яха царга йиш хургйолаш берригга организаторскии массово-политически болх духхьал фермаш йолчча лелабар а хьайбаш тIералуврrдоацача, доахани коа тIарча оалхазарийи продуктивность ленгара денга лакхлургйолча, дулх, шура, кхыйола продукташ кийчъяра темпаш совйоахаргйолча тайпара гIулакх вIаштIехьдаккхар а.

Де дезаш дукха хIамаш да, йоах докладчика, къахьегамхошта эшеи цар дIалехеи материальнии духовнии хIамаш диззагIа Iалашдара даькъе. ЧуIе цIеноши, школаш, культура кхуврчаш, больницаш, берий учрежденеш сихха хьалъяр — из гIулакха цхьа дакъа мара дац. Шеррача ассортиментахи тIехдикеи дола халкъо леладу товараш дукхха а дукхагIа хьаде, къахьегамхоша тIа-тIа дукхагIа дIадехараш теркалдеи кхоачашдеи деза ягiача, кхачан промышленноста министерствашa, кхыча организацешеи ведомствашеи. Городашкеи юрташкеи мах бeча организацей болх тоабе. торговле керда, прогрессивни методаш майрра юкъекхахьа еза торговле министерства, респотребсоюзо, урсаша.

Боккха бехктокхам тIабуж унахцIено лоралра, бахача наха бытовой гIулакхаш лечеи коммунальни боахамеи министерствашта. Мамогга шерлеи тоадеи деза бахача наха городашкеи юрташкеи ду медицински культурно-бытовойи гIулакхаш. Iалашде деза бахача наха тIа-тIа дукхагIа дIадехараш диззагIа кхоачашделга.

Юххера а доклад чакхйоаллача йоах: Директивай проект кепа теха араяккхарцен из халкъо шерра ювца йолаярцен дувзаденна бехктокхамера декхараш хьалашка отт коммунисташта, партийни организацешта. Парте горкомий, райкомий юххьанцарча партийни организацей балха тIа хIанз керттерлар да Директивай проект шерра дIайовзийтар. Цу лоархIамегIарча документо лерхIараши пун декхараши хIара коммуниста а берригача къахьегамхой а сакхетам чу кхоачаде деза. Директивай проекта теоретически кIоаргал маярхьаелла а Iилманца бакъеш оттаяь из хилар дIахьокха а деза, хIара къахьегамхочоа новкъостал де деза дIададахача ворхI шера керттерча итогий а дIахьалхашкахьа долхача вай йоккхийча перспективай а массе оагIорахьара мах бе из Iомавара, кердача пятилетка план кхоачашъяра хьалхара ший лоархIам, моттиг, бехктокхам цо кхетабара.

Боахами культуреи дегIаккхувлара планаш дIайовзийтилга вахарца, предприятей декхарашца айхха дувза деза, дерригача халкъа юкъарча гIулакха юкъе хIара коллективо къахьегамца лоацача даькъа лоархIам халдаш белгал а боахаш. Директивай проект дIайовзийтара гIулакха дукха хIама дулургдолаши де дезаши да кепа йоазув, радио, телевидени, вай пропагандистийи агитаторийи доккха эскар.

Докладчика дувц, областной партийни организаце кулгалца Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша шоашта тIадожадаь декхараш сийленца кхоачашдергхиларах, КПСС XXIII-ча съезда баха боагIача тайпара уж накъа гIоргхиларах, шоай деррига низаш, опыт, хьинар коммунистически общество хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара цар дIалургхиларах дог тийша ше хилар.

* * *

Доклад йистеьяначул тIехьагIа пренеш йолаелар. Къамаьл де эггара хьалха дош эп КПСС Грозненски горкома секретара нов. **Давыдова.**

Грозне къахьегамхоша, дерригача советски халкъо а санна, йоах цо, чIоагIа къоабалъю пхе шера планах йола КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект. Из ювцача хана маьхера предложенеш кIезига сиплац цар предприятешкарча кхоачамех пайда эцара гIулакха.

Хьалхарча аргIанарча декхарех цаI латт тхона хьалхашка — мехкдаьтта дикка дукхагIа доаккхилга.

Мехкдаьтта районаш толаме дегIаккхувлара дола керттера хьалаш долаш дус тохкама балхаш чIоагIагIа делгеи мехкдаьтта доалла керда моттигаш хьаеллилгеи. Пхе шера «Грознефта» объединене гIодда йоахача скважинай кIоаргал юкъера лаьрхIа 4014 метргара 4200 метрга кхоачаш хила еза, 7 эзар метр кIоарга шиъ, ялх эзар метр кIоарга цаI, пхи эзар метр кIоарга массехк скважинаш я республикаи городеи мехкдаьтта доаха промышленность дIахо дегIаккхувлара хоадамбе безараш.

Пайда эцанза диса Iалальмате доккхий кхоачамаш да мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химеи. Уж сенах латт аьлча, уж латт, проектни мощносташ йизза караерзаянза хиларах, эффект йоккха йолча шоэлагIча процессий дешаш мела къестадеш хиларах, мехкдаьтта, мехкдаьтта продукташ, йIовхал, электроэнерги хIанз а сов дукха йовш хиларах.

Мехкдаьтта чакхдоахача заводий балха чIоагIа новкъарле ю кийча продукци хан-ханнахьа дIа ца кхаьаро. Продукци хьаяра, дIакхахьара, цунах пайда эцара планаш дага а даьле уттаеш ца хиларах кастказта нийслу емкосташ ца хилар бахьан долаш кийча продукци мехкдаьттала, мазутала ахийтанза завод ца йоалаш.

Пхе шера планах дикка дукхагIа арахеца лерхI бензин, фатаген, дизельни доагор, кхыраш санна йола мехкдаьтта сийрда продукташ.

Нов. Давыдова белгалдоаккх капитальни гIирсаш хьалделга промышленность дегIаккхувлара, къахьегамхой культурно-бытовой хьалаш тоадара чIоагIа лоархIаме хилар. Йоккхий торонаш я цу даькъе. Цхьабакъда, 1965 шеран укх шера хьалхарча бетташкеи 35 гIишлоймонтажни организацех нийсса ахаш хIана яц аьнна яраш генподрядни балхех лоархIаьяьц. Дицле мерггардац, гIишлошъяра балхий боарам укх шера дикка лакхлуш хилар. Майданна йоаца канализаци яккхара хьахийцача ахчах пайда эца безаш, нефтемаслозаводера объекташ хьалъяь яха а эксплуатаце дIаяла а езаш, централни газифицирующи установка, № 3 йола ТЭЦ хьалъяра балхий темпаш чIоагIа лакхъе, 63 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIеноши а кхыйола промышленнии культурно-бытовойи объекташ а хьалъеи эксплуатаце дIаялеи езаш ба гIишлошъераш. Цудухьа хоадамболлаш тоаде деза гIишлошъяра организацешта кулгалделга.

Пхе шера планах йола парте XXIII-ча съезда Директивай проект лаьрххIа Iома а еш, йоах КПСС Ачхой-Мартана райкома секретара нов. **Русина,** района коммунисташа, берригача къахьегамхоша шоай керттера уйла тIаерзаьй юрта боахам дегIабоалабергбола керда кхоачамаши торонаши гучаяхара.

Керда пятилетка вай паччахьалкхен вахаре Iалальмате боккхача лоархIаме йолга кIоаргга кхетадайтар духьа КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект хIара сагага дIакхоачае гIерт тхо. Районе мел йолча юххьанцарча партийни организацешка гуччахьара партийни собранеш яьй. Совхозашкеи предприятешкеи болх беш 500 совгIа агитатор ва.

Кхоачашдича юртбоахама производство дегIайоалаяра новкъостал зергдолаш дола массехк практически дош оттадир нов. Русина. Хиш дехка лаьтташ дукхагIа хилийта, кIотаргаш тIера дIа а йоахаш керда лаьтташ мукъадаха лаьрхIа, лоаман даьгIений керда участкаш караерзае езаш да района боахамаш.

Лоаман даьгIенаш чIоагIа пайдане я.

ЛаьрхIад лоамарча доакъарий ресурсаши 100 эзар совгIа бежан, цу даькъе 10—12 эзар етт, 250 эзар совгIа жа кхаба йиш хилар. Шаьрача моттиге ужжал хьайбаш кхоабаш хилча 80—90 эзар гектар оаха лаьтта эшаргдар.

Лоамашка хьайбаш кхоабаш хилча хIара шера даккха йиш я 15 эзар тонн совгIа дулх, е республике шера дулх кийчдара планах 65 процент, 10 эзар тонн шура, 625—650 тонн тха.

Массехк дош аргда аз юрта боахама даькъе Iилман болх вIаштIехьбаккхара хьакъехьа. Ховш да, социалистически юртбоахама производство вай хана, цIаккха цахиннача тайпара чIоагIа, Iилман ларда тIа латтилга. Лаьтта леладареи хьайбай боахам лелабареи доакъошта юкъе, хиш дехкеи ца дехкеи лаьтташ леладеча, иштта кхычахьа шоайла вIаши дувзаденна дола комплексни рецепташи хьехамаши эп совхозаштеи колхозаштеи. ХIьата вай республика яц производстваца дувзаденна долча юртбоахама Iилма цхьа центр. Вай я республикански опытни юртбоахама станци, Iилма-тохкама ветеринарни станци, дукха мелиоративи пункташ а йолаш йола дождевально-мелиоративни станци. Уж еррига а шоайла вIаши бувзам боацаш болх беш я, цар болх нийсбеш цхьаккха а вац.

Тхона юртбоахама Iилма хетачох, ха хьакхаьчай республике мел йола юртбоахама учрежденеш вIашагIа а теха, цар ларда тIа юрта боахама Iилма-тохкама институт вIашагIйолла. Из де йиш я хIанз болаш бола болхлойи алапе фонди сов ца йоаккхаш.

Ше къамаьл деш республика Госплана председатела нов. **Брыксина** белгалдаьккхар, дIадахача ворхI шера Нохч-ГIалгIай чу керда предприятеш — Аргун яхача поселкера шекара заводи дулха комбинати, «Электроприбор», «Электроинструмент», яха заводаш, чхьагIар ду заводаш болх бе йолаялийтар, мебели баракъаши деча предприятешта реконструкци яр бахьан долаш халкъо леладу товараш 69 процент дукхагIа хинна а 1965 шера 145 миллион сома боарамга дIаккхьача а хилар. Цхьабакъда, «Б» группах йола промышленни продукци дукхагIа хьаяра темпаш дикка тIехьаюсар производственни гIулакхашка йода продукци дукхагIа хьаярал. Наха эшараш диззагIа Iалашдара декхар толаме кхоачашдара кердача пятилетке массехк мероприяти чакхъяккха еза вай бахача наха эша товараш дукхагIа хьадара. Сона хетачох, эггара хьалхагIа де дезар фуд? Республике моттигерча промышленностеи бахача наха бытовой гIулакхаш дареи министерстваш, доагора промышленноста управленеши гIишлой материалаш яра промышленноста управлении вIашагIъехкачул тIехьагIа халкъа эша товараш дукхагIа хьадара декхар кхоачашдара гIулакха доккха дакъа тIадижа деза цу организацешта.

ХьалххагIе а даьча лоархIамех, кердача пятилетке 41 процент дукхагIа арахена езаш я промышленни продукци моттигерча промышленноста министерствана чуйоагIача предприятешка. Бахача наха эша товараш моттигерча доалах йолча предприятешка дукхагIа хьадара бола керттера хьаст хила беза моттигерча йIаьхийча бедала ресурсаехи союзно-республикански промышленноста предприятей отходехи мамогга дикагIа пайда эцилга а хIьата иштта фокдерча материалех эффект йоккхагIа йолаш пайда эцилга а.

Моттигерча промышленноста министерства уйла чIоагIагIа тIаяхийта еза культурно-бытовойи боахамерчеи гIулакхашта эша товараш моттигерча хьунах хьадара. Лоацача ханашка, хьалхагIа хиннача юхаметтаоттае а республика дукхагIа йолча районашка керда яхка а еза столярни хIамаш, аттагIа йола мебель, бешкаш-ледаш, гIулакхий оатхалаш, кухне лелаю дахчан хIамаш, карнизаш, белий Iержаш, кхыйола продукци хьаю предприятеш.

Херх хьокхача хана хьакъестача шолхехи гамехи Iоакъаш яра наькъаца хьунах пайда дикагIа эцара мероприятеш чакхъяха еза.

ЦIагIа леладу химех даь товараш мехка 2,5—3-зза дукхагIа хьаделга оттадаьд Директивай проекта тIа. Из дакъа сихагIча темпаща дегIакхувла торо йолаш да вай.

Белгалдаккха деза, дукхагIа хьашт хула товараш хьадара полимерни материалех пайда эцара дешашта моттигерча промышленностеи бытовой гIулакхаш дечеи министерствашa хIанз а уйла кIезига тIайохийташ хилар.

Консервни предприятеши райпищекомбинаташи декхарийла я тIехьяьнна чIоагIа хоатташ йола продукци, баьца даарий консерваш, маринованни хьоик, комсий хиш, боалех, комарех гIамгIаех юртбоахамерча кхыча сомех яь компоташи варенеши дукхагIа арахена. Цхьабакъда, циггача белгалдаккха деза лакхе йийца продукци нагахьа санна эшшача ассортиментахи лакхача кондицеехи дола баьца даараши сомаши кхедара кхачан промышленноста даь заказаш республика колхозашеи совхозашеи дизза кхоачашдеш ца хуле чIоагIа дегIаккхувла йиш ца хилар. Халкъа леладу товараш дукхагIа хьадара гIулакха боккхача лоархIаме хила езаш я бахача наха дIадехараш теркаллара ларда тIа промышленни предприятешка заказаш дIаннйселга Iалашдеи уж кхоачашдара лаьрхха тIахьожам доаттабеи декхарийла я торговле министерство, респотребсоюз, оптови торгови базаш. ДукхагIа хьашт хула товараш дукккхача предприятешка хьаделга вIаштIехьдоахаш хила еза парте городскойи районнии комитеташ, горрайисполкомаш.

Халкъо леладу товараш а хIьата иштта производственни гIулакхаштеи бахача нахага йоххеи материалаш а дукхагIа арахецилга мамогга дегIаккхувларо йиш хулийтаргья укх пхе шера товарооборот дикка лакхъе, ахчан обращени тоае, бахача наха тIа-тIа дукхагIа дIадехараш диззагIа кхоачашде.

Зало безаме тIоараш детташ тIайицар трибуне гучаваьнна КПСС XXIII-ча съезда делегат, Сунженски района Ленина цIерахча колхозера тракторно-полеводчески бригада бригадир нов. **Битулатов.** Гулбеннараштa цо дийцар Директивай проект ший доттагIаша ахархоша кIоаргга уйла тIаяхийта Iомаеши ювцаши хилар. Партийни цу документах гу царна керда къахьегама коталонаш йоахаргхиларах бола тешам.

Нов. Бибулатова бригадо дика болх баьб 1965 шера. Цо хIара гектара тIара 19,4 центнер кIа а даьккха, 269 эзар сома ахчан доход яьккхар. Лаьтташ леладерий планаш кхы а йоккхагIа я 1966 шера. Хиш ца дехкача лаьттай хIара гектара тIара 20 центнер кIа даккха а ахчан доходаш 280 эзар сомага дIакхоачае а лаьрхIад цар.

Бакъдар аьлча, тIаийна социалистически декхараш кхоачашдара, йоах оратора ший къамаьл чакхдоаллаш, чIоагIа къахьега дезаргда. Цхьабакъда, тха юртбоахама артела къахьегамхоша хьинари хаи кхоергьяц хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара.

Къамаьл де дош дIаэц ГрозНИИ директора зам. нов. **Уманско.** Пхе шера планах йолча Директивай проекто белгалду, йоах цо, мехкдаьтта даккхара, цу даькъе къаьнарча мехкдаьтта доахача районашка а тIехьа мехкдаьтта даккхара кхы тIа а дIахо боккха гIа боаккхилга. Цунца дувзаденна республика мехкдаьтта доахараштa хьалхашка керда декхараш отт.

Укх пятилеткагIа тохкамий балхий объем 1,7—2-зза алсамъяккха езаш да вай. Цу тIа а пятилетка чакхйоаллаш тохкама деттача буровой диъ даькъах кхо дакъа гаргга кхоач 5—6 эзар метр кIоаргача скважинашта.

Тха институте укх тIеххьарча шерашка чакхдаьхад из проблема кхоачашъяра дола дукхха а лоархIамера тохкамаш. Цхьабакъда, кердача декхарашка хьежача дах даьннача балхий объем вIалла а кхоачам болаш яц. Коллективо деррига низаш тIа а ухийташ къахьега дезаргда.

Мехка мехкдаьтта доаха промышленность 1967 шера дена планированеи материальни стимулированеи кердача системага йоалл. Опыто хьахьувкхаш махиллара, белгалдоах оратора, из царга ялар Iомадаь оамал йохаяь дIаяккхарца дувзаденна а да, ше-шегIа лела дитача кхоачашдулургдолаш а дац. Укхаза тIагIертта чIоагIа хала организаторски кхетамца кхебареи болх бе безаргба. Цунца дувзаденна кIезигача лоархIаме хургдац укх шера 1 июлагара дена мехкдаьтта доаха ши предприяти (МалгIабикскии Старогрозненскии). планированеи стимулированеи кердача системага йоалаш хилар. Цар опыта ларда тIа кийчдергда вож предприятеш а кердача хьалашка ялга. Цу гIулакхашта юкъе дакъа лацар лоархIамерча а сийлахьарча а декхарех цаI долга лерхI тха коллективо.

Тха «Красный молот» яхача завода цехашка, йоах токара нов. **Крапивина,** болхлоша, инженерно-технически болхлоша чIоагIа уйла тIа а ухийташ ювц пхе шера планах йолча Директивай проект. ЧIоагIа хьинар айденна чакхъювл партийни собранеш а. Из кхетадеш а да. Красномолотовцаш ма бий республике эггара хьалхагIа планированеи экономически стимулированеи кердача формашка боалаш барех цаIаш.

Доккха сий даь тха завода коллектива, хIьата из де аргIа йола сий а да. ВорхI шера план заводо кхоачашъяь яьккхар 1965 шера ноябре, хIьата кхы тIа кхаь миллион сома продукци ара а хийцар. Массал дика йолаш болабеннаб пятилетка хьалхарча шера а.

Цхьабакъда, уж толамаш геттара чIоагIа низаш тIаахийтарца-м доахалу. ГIулакх мищтад аьлча, тхацига хIанз а дукха лерттIа болх бара новкъарленаш ю кхоачамбоацараш да. Дизза къоастадаь даьннадац производствона специализаци яра дош.

Завод халача хьале я кадрай хьакъехьа а. Цехашка ух эскарера, ремесленни училищашкара баьнна кагирхой. Кердабараш кIезиг-дукха теоретически кийчбенна ба, цхьабакъда, практически хьакхаштленаш вIалла а лоадама яцар. Коллективо, ветеранаша шоашта могаш дола новкъостал ду царна, шоай йоккха опыт царга Iомайойт, цхьабакъда, массаза а хилац цу гIулакха ха тоъаш.

Цунца дувзаденна оратора йоах «Красный молоте» ший кадрай комбинат, пхоалле йилла езаш хилар. Цунах пхе шера планах йола производственни заданеш кхоачашъяра дола доккха новкъостал хургдар коллективана.

Къамаьл де дош лу республика юрта боахама министра нов. **Илюхина.**

— Юрта боахама къахьегамхоша, йоах цо, дерригача советски халкъо а санна, Iалальмате чIоагIа раьза хинна тIаийнай КПСС XXIII съезда Директивай проект. Цу лоархIамегIарча документах цар лерхI колхозийи совхозий экономика дIахо дегIаккхувлара, къахьегамхой хьал-торо лакхъяра къоастам боллаш дола наькъаш. Цунна цхьана кхаш лелалеча къахьегамхоша кхетаду хIанз карарча пхе шера лаьтталцареи хьайбайи продукташ йоахилга алсамдаккхара боккъала а Iалальмате боккха болх бе безаш шоаш хилар.

Биззача боараме вайна эша ялат хилийтар духьа, белгалдоах оратора, 1966 шеррехь а юккъера лаьрхIача хIара гектара тIара 22 центнерал кIезигагIа доацаш ялат доаккхилга Iалашданза даргдац. ТIаккха вайга торо хургья оттаяьча планал тIех паччахьалкхенга ялат дохка а воай чурча гIулакхашта эшар дизза Iалашде а.

Фу де деза цу гIулакха?

Эггара а хьалхагIа диза даргдоацар да лаьтта леладара культура хьалла чIоагIа лакхъелга, фу леладара гIулакх тоаделга, хий дехкача лаьттаех, минеральни а органически а удобренеех биззагIагIа пайда ийбелга, нийса севообороташ дерригача боахамашка махулла сихагIа юкъе а йихьа, караерзаелга, хIамаш дIаювча лаьттай структура тоаелга.

Колхозий, совхозий, промышленни предприятей кулгалхой уйла лаьттах —юртбоахама производства керттерча средствах—геттара во пайда ийбеш хилара тIаерзаю министра. Республикерча оахача лаьттаех дукха совгIа-эшашагIа йоацаш 35 эзар гектар дIалаьцай укх тIеххьарча бархI шера сомий бешамаша, комсий бешамаша, промышленни а кхыча а гIулакхашта пайда ийбеш. Оахаш дола лаьтташ кIезигдара практика дIаяккха еза ха тIакхаьчай.

Самокритика порядкагIа оратора мукIарал ду, юрта боахама министерства мога а могийташ, промышленни предприятеша шоай лоIамагIа колхозийи совхозийи лаьтташ дIалувцаш хилара, цунца боахамий экономикана зенаш а доахаш, долаш дола законаш телха а деш. Цу хьакъехьа къаьстта а бехке бу «Грознефтеразведка» яхача треста кулгалхой.

Цул тIехьагIа оратора дувц капитальни гIишлошъяр санна долча колхозийи совхозийи производство дIахо дегIайоалаяра лоархIамерча дешах лаьца. Хиланза яргйоаца производственни база ца йиллача, йоах цо, юрта боахам ка маьхал а ювлаш дегIаухалургбац, продукци йоахилга алсамдоахалургдац.

ХIанз укх сахьате дукхача колхозашкеи совхозашкеи Iалальмате йоккхий халонаш я хьайбаш леладара, складашта эша помещенеш, наха чуIе цIеноши, культурно-бытовой а кхыйола а объекташ тоъаш ца хиларах. ХIьата а капитальни гIишлошта къестаю средстваш шерагара шерага кара ца ерзаеш юс.

Кхаш леладу къахьегамхой чIоагIа раьза бац керттерча подрядни организаце — «Чечингсельстрой» яхача треста балха. Нагахьа санна 1964 шера гIишлошъяра-монтажни балхий план тресто 66 процент кхоачашъяьале, тIаккха 1965 шера еррига а 56 процент мара кхоачашъяьяц, хIьата наха чуIе цIеноши эксплуатаце дIадалара план 20 процент мара кхоачашъяьяц. Кхы а лохагIа да доаханна йола помещенеш хьалъяра хьокхамаш—15 процент.

Эксплуатаце дIаеннаяц цхьаккха а механически мастерской, цхьаккха а бани, лаьгIа лел пурнеш хьалъелга.

Геттара доха я гIишлошъяра балхий дикал. Цкъа даь Iийнадац «Чечингсельстрой» яха трест тIехьаюсилга дIадаккха декхарийла ю соцамаш, цхьабакъда, уж кхоачашданза да. ХIьата цу гIулакха цхьаккха саг бехктокхаме а эзавац.

Директивай проект ювцилга, йоах оратора бухсоцпаш, кхашкара бIаьстан балхаш доладаларца цхьана нийслу. Партийни а юртбоахама а органий беррига организаторски политически болх тIаберзабе беза укх шеррехь а — пятилетка хьалхарча шеррехь а—юртбоахама продукци йоаккхилгеи из паччахьалкхенга йохкилгеи дикка алсамдаккхара.

Вай профсоюзаша, аьлар облсовпрофа бехктокхама секретара нов. **Селицко,** Директивай проектах лерхI советски халкъа хьал-торо лакхъяра Коммунистически партеи советски правительствай ю керда йоакхо из хилар.

Вай республике пхе шера чухь хьалде лаьрхIа да 700 моттиг йола шиъ салаIара цIа (Черноречерен Сержен-Юртеи), химикаштеи коммунально-бытовой предприятей болхлоштеи йола профилактори. Дикка шерлургья Серноводски курорт, хьалъергья 1050 моттиг йола туристически базаш, царех 250 моттиг дийнахьи буси хаддаза болх беш а хургйолаш.

Укх 1966 шеррехьа а хьинаре салаIаро чулоацаргба 70 эзарнел тIех вай республика къахьегамхой. ШерагIа хургда болхлой, гIулакхера нах, цар дезал республика хозача моттигашка салаIа а сакъерда а ухилга.

Цул тIехьагIа оратора дувц къахьегамхошта Директивай проект яшхара хьакъехьа дола профсоюзни организацей декхараш.

Республика профсоюзаша шоай керттера декхар лерхI къахьегамхой творчески инициативеи хьинари мамогга дегIаккхувларах, парте кхоачашде лаьрхIа гIулакхаш чакхдахараи КПСС XXIII съезда сийленца накъа дахараи цар низаш оарцагIададарах.

Пренешта юкъе дакъа лаьцар иштта Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза директора нов. **Якаева,** «Пищемаш» яхача завода директора нов. **Исмаилова.**

* * *

Областной партийни актива собране массана раьза а волаш тIаийцай 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIаккхувлара пхе шера планах йолча Директивай проект къоабалъю соцам.

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАХ

НХЫ ТІА БИКЪЛУШ ЛАТТ ТІОМ

Вьетнамерча американски тІема машина маховик тІа-тІа чІоагІагІа кхесташ латт. ВІашагІкхийттача Штаташта шоашта чухь а Къулба-Малхбоален Азе а Вашингтона доал ду гІозараш кхы а чІоагІагІа оарцагІадьннад нийсхо йоацаш мохк дІалацар духьа лоаттабеча цу тІем тІа хоадамболлаш йола совле шоашкахьа яккха гІерташ. Океанал дехьа цІаьхха а тІема хорш ена приступ хиларца белгалдаьлар март бетта хьалХара денош. ДІадахача шинардийнахьа ВІашагІкхийттача Штатий викалий палатои, хІаьта цул тІехьагІа сенатои къобалйир Вьетнаме тІом лоаттабара пхи миллиард доллар гаргга ахча кхы тІа а дІахецаш йола законопроект. Цу ахчах доккхагІа дола дакъа Индокитаерча американски герзашцарча низашта йохийтаргйола самолеташи кхыйола тІема техникеи эца лаьрхІа да.

Укх денношка ше къамаьл деш керда милитаристски заявлени йир США оборона министра Макнамара. Цо хоамбир, дукхагІа бараш Вьетнаме тІом беш а болаш кхо бІаь эзар гаргга салте вІашагІтехав Пентагоно хІанз Къулба-Малхбоален Азе, аьнна. Макнамара яхачох, американски карателашта новкъостала кхы тІа а вахийтав ткъо эзар салтеи эпсари. Вьетнаме лоаттабеча тІемаца дувзаденна, аьлар Пентагона шефо, массе тайпа герзаштеи тІема кхоачамаи дуккха а дукхагІа деш да заказаш.

Вашингтоно тІема гІулакхашка ахча тІа-тІа дукхагІа ухийташ хиларо дІаьхха а хьахьокх, океанал дехьарча паччахьалкхен къонахашта Вьетнамера шоай герзашцара низаш совдахарал совгІа кхы де хІама корадоагІаш ца хилар. ВІашагІкхийттача Штатий кхерамерча авантюро дунен мехкашта чІоагІа хийра баьхаб уж. Дукха ха йоацаш вице-президент Хэмфри тІема гІулакхашта Къулба-Малхбоален Азеи Дальни Востокеи мехкашка вахарах гучадаьнначох, вьетнамски халкъа духьалара американски агресси йизза хьаллацаш Къулбехьен Корея санна йолча, США мукъах яхача сателлиташа мара. Кхыметтел тІема блокашка гІолларча Вашингтона дуккхача партнераша е тІемаца а, е моральни а новкъостал де тигац Вашингтона.

Цу хьалашка доал деча хьисапе ший партнерашта низ тІабахьа гІерт вашингтонски дипломати. Хэмфри Къулба-Малхбоален Азера кхоачаш дІааравьннав а алалехьа, Маниле, Филиппински гІайрен тІа цІи яьлча санна сиха вІашагІтеха американски инаралий совещани хилар азиатски мехкашкарча американски посолаша дакъа а лоацаш. Цу совещане юкъамоттигера пункт яр президент Джонсони сайгонски марионеткаши Гонолулу вІашагІкхийттача а Хэмфри Дальни Востоке ваха хиннача а хана кийчъяь хинна решенеш практически кхоачашъелга. Цу совешане вІашгІехьдаьлар Филиппинаша шоай ши эзар салте Къулбехьен Вьетнаме вохийтилгеи топа духьалъоттаде кхы тІа а къулбехьенкорейски дулх лулгеи.

Цхьабакъда, марионеткаш шоаш марионткаш йолча ца йисача ярьяц, цудухьа шоай доалахьарча низашка мара кхы хайра дог ца доахаш йолча ВІашагІкхийттача Штаташа мохк дІалацар духьа лоаттабеча тІема цІера юкъекхувс американски кагийча наьха керд-керда эзараш. Джонсона правительства лелабеча цу авантюристически наькъо тІа-тІа чІоагІагІа эгІазбут американски общественность йига ца Іеш, цхьабола вашингтонски законодателаш а. Укх денношка капиталийски гув тІа чІоагІа вІаши безбенна къамаьлаш хилар США-с Вьетнаме лелаеча агрессивни политика хьакъехьа. Къулба-Малхбоален Азера США авантюра чІоаггІа харцахьа лоархІаш волча сенатора Фулбрайта аьлар, уж къамаьлаш «укх тІеххьарча ткъаь шера хиннача событеех эггара лоархІамегІаяр я». Цу политико цхьанна а тайпара хьалъяла никъ боацаш болча кІоага чу чуккхаш латт ВІашагІкхийтта Штаташ, аьнна хьа а кхайкадаь. Вьетнамера тІом бикъбара лелаю американски политика гучайоаккхаш къамаьлаш дир Фулбайрта, Морзе, Грюнинга, цхьаболча кхыча американски конгрессменаша. Доал деча гІозарий боацача кхетама хьалхара шоай цІий мехкаде ца ловш бола американцаш тІа-тІа дукхагІа ба.

АНГЛИ: ЮХА А ПАРЛАМЕНТСКИ ХОРЖАМАШ

Даунинг-Стритерча Гарольд Вильсона канцелярера 28 феврале ара а яьнна, дерригача дунен тІа меддолча кепа йоазон тІа гІолла чакхъяьлар укх тайпара заявлени:

«Премьер-министра цун йозаллегара дийхар парламент дІахецаш хилар дІахьувлга. Цун йозаллес юха хоам бир, из дехар кхоачашдергда ше аьнна. Парламент дІахецаргья ерача дийнахьа, 10 марта. Хоржамаш хургда ерача дийнахьа, 31 марта. Керда хержа парламент гуллургья 18 апреле, оршотдийнахьа».

Ханал хьалха хоржамаш делга фу дагадеха хьакхайкадир 1964 шера октябрь бетта дена Іаьдала керте латтача лейбористски кулгалхоша? Ховш да, община палатера лейбористаш барт боацаш хилар а кхо саг мара дукхагІа ца хилар а. Вильсона парти законодательни органашкара ший позицеш шеръяра аьттув бола ха нийсъяларга хьежаш ягІа дукха ха я. Лейбористски лидерашта хетачох, из ха хІанз бокъонца хьатІакхаьчай. Цар соперникашта-консерваторашта юкъе боккха кегар боалл. Торе кердача лидера, Дуглас Хьюма когаметта цу гІулакха тІа вахача Эдвард Хита хІанз а дизза ший сий даккха кхийнадац кхыметтел ший партена юкъе а. Цуд совгІа, консерваторий мугІарашта юкъе дуккхача дешашта чІоагІа барт а бац. Дукха ха йоацаш Гулле кхы тІа а хиннача хоржамаша хьекхар, аьттув балара шоай политически противникийчул дукхагІа догдоахийла лейбористий хилар.

Іаьдала керте латташ лейбористаша баьккхача вурийтта бетто хьахьекхар, хоржамаш хулача хана шоаш денна дош цар кхоачашдаь ца хилар. Чурча политика даькъе къахьегамхой хьашташ эшалара, профсоюзий бокъонаш кІезигьяра, болхлойи гІулакхерча наьхеи алапеш юхасецадара тІаберзабаь бар цар никъ, цудухьа Англера дуккха нах раьза боацаш а бар. Боарам боаццаш чІоагІа совдаьккха, 1966—1967 финансови шера цІаккха а ца хиннача 2 миллиарди 172 миллиони стерлингий фунтага кхоачаргдолаш дола тІема гІулакхашта хьожадаь ахча беза мухь а хинна английски экономикана тІадуж, эггара хьалха къахьегамхой хьалторонна Іоткъам а беш.

Наха хьаллоацаш яр ала йиш йолаш яц лейбористски кулгалхой арахьара политика а. ХІанзарча хана эггара саготагІа долча деша—вьетнамски проблема—маларра аьлча американски агрессорашта мутІахьа яр Вильсона правительство. Лейбористаша лелаю «Суэцагара малхбоаленгахьа» яха яьсса политика «кхоалагІа дуне» оалаш долча мехкашка империалистически доал лоаттадара тІаерзаяьча США авантюристически политикаца вІашагІкхеташ я. Англера нах тІа-тІа дукхагІа раьза боацаш ба ядерни герза тІаккхача гІерташ бола бониски реваншисташ доал деча гІозараша хьаллоацаш хиларах а. Вильсона правительства лелабеча цу харцахьарча наькъа духьалара цІенхаштта оппозици эттай лейбористски парте ший мутІарашта юкъе а. Аьлча кхоачам ба, Вьетнамерча американски агрессена хийра ялга правительствагара 90 депутата-лейбориста хьадийха хилар.

СИРЕ ХИННА ХУВЦАМАШ

Сире мел хула политически хувцамаш зийна вала тоъал хала да. Укх тІеххьарча шерашка гІаддайча а иттазза паччахьалкхен переворот хиннай цу мехка, хІаьта правительстваш тІера дІаяхари хьатІаяхкари цхьаккха а дувца хабар а доацаш сиха хиннад. ЦхьоалагІча марта Дамаске хьакхайкадир БААС яхача партена ханна ду кулгал оалача лидерех цаІ 35 шу даьнна Юсеф Зейн керте а волаш, министрий керда кабинет вІашагІйоллаш хилар. Из ийслагІа правительство хувцаеннай 1963 шера март бетта БААС яха парти Сирерча Іаьдала керте эттача хана денз.

Цу тайппара, баасисташа Сире паччахьалкхенна кхаь шера доал деш яьккха ха кердача хувцамашца белгалъяьлар. Кхо шу моллагІча парте, моллагІча правительства мишта болх баьб хара тоъал ха я. Дагадохийтаргда вай, чІоагТІа деэдаь кхайкадеш лозунг а долаш Сирера Іаьдал БААС-а ший бе делла хилар: «ЦхьоагІо, паргІато, социализм». Цу лозунго къайлакхухьар доккхал дезача, Салах Битари Мишель Афляки санна болча, Иракерча реакционни низашца барта бахачеи Іарбий мехкашкара халкъа-демократически болам националистически идеологе прокрустово ложана юкъебахийта гІийртачеи баасистий аьттехьарча лидераша лийрхІараш.

Цу хана Сире, Ираке, Іарбий кхыча мехкашка хулаш йолча кІоаргтача социальни процессаша БААС яхача партена шийна чухьара бараш а меттахьа хьоабир. Цун лидераш баланзар халкъа юкъе шоай хІама хьалъоттаргдола наькъаш лахаяза, шоай чухьареи арахьареи политика Іарбий дунен чурча антиимпериалистически болама хьаштдарашца таръяяза. Сире халкъо беча низах а цу мехка прогрессивни низаша доккха новкъостал дарах а соахка январь бетте а денз частни компанешта национализаци еш дола массехк закон тІа ца ийцача балапзар хьалха хинна сирийски кулгалхой. Иштта чакхдаккха доладьлар аграрни реформах дола закон а.

Цхьабакъда, дІахо Сире хулаш дола прогрессивни социально-экономически хувцамаш юхасецалора БААС яхача доал деча партена чухьа чІоаггІа къовсам болабаларо. Укх тІеххьарча ханналца сирийски правительства политически никъ харжара чІоаггІа влияни йора керттера дакъа леладеш Афлякеи Битареи тайпара бола аьттехьара деятелаш а болаш долча Іарбий юкъара оалаш долча БААС-а парте кулгало. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дацар, ер шу доладеннача юххье Салах Битар юха а сирийски правительствана керте эттача хана цунах Іарбий кепа йоазоно ший тайпара, Сири аьттехьа лостае тарлуш йола цІий ца доалаш хинна переворот лархІар. Ходаллал са айделар сирийски буржуазе а, аьттехьарча баасисташпара шоай безам къайла ца хьош хиннача малхбузехьарча доал деча гІозарий а. «Ас-Саура» яхача дамасски газето ялдьчох, национализаце хьакъехьара законаш дІалаха дага яр, кхыметтел национализаци яь хинна предприятеш хьалхагІа шоай хиннача даьшка дІаялара план оттаяь хиннай яхаш йола Битара правительство.

Цхьабакъда, цу правительства дукха ха яккханзар. 23 феврале сирийски эскар гІаттар бахьан долаш БААС-а парте Іарбий юкъара кулгал Сире доалера Іокхессар. Мехкара Іаьдал ший бе деллар къонача эпсарашеи политически деятелашеи хьалъоттадаьча БААС-а парте сирийски кулгало. ХІанз Сирера хьал, Іарбий кепа йоазоно беча хоамах бокъонца ший лар тІа эттад. Профсоюзни дукха нах юкъебоагІаш йолча кхыча организацешеи хьаллоацаш я керда правительство.

Цу тайппара, хьайийлай Сире кхехкаш латтача политически вахара кхы цхьаькха оагІув а. Укх гарггарча хана гучадаргда цу Іарбий мехка хулаш долча хувцамий бокъонца дола маІан.

Ф. СЕЙФУЛЬ-МУЛЮКОВ.

Тахан шоай цІей — Дунен халкъаштта юкъара кхалнекъа Ди — 8 Марта дездеш ба Грознерча медицински училище деша бахІа мехкарий. Къаьстта дог гІоздаьнна ба гІехдика дешаш дипломаш кхьийга студентташ Вера Матронинан, Ольга Мовчан, Нина Шульгинан, Света Кукулиевай. Царех доккхал ду хьехархой коллективо. ЧІоагІа раьза ю цаьна классни кулгалхо йола Н. Н. Головченко.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттехьа): Вера Матронина, классни кулгалхо Н. Н. Головченко, Ольга Мовчан, Нина Шульгина, Света Кукулиева.

Л. Кобнашвили сурт.

СПОРТ

ВОЛЕЙБОЛ

Вайна махарра, вай «Спартак» яха волейбольни команда «А» классе чуйоагІача командаша СССР-е хьалхара моттиг яккхара Донецке дІахьоча яхье дакъа лоацаш я.

Ала деза вай команда аьттув боацаш ловзилга. Азербайджана командаца, Московски «Динамо», Ригерча «Радиотехник» яхача команда волейболисташца лайза котало ялапзар.

ХІаьта цІаккха а эша ца эшаш ловз яхье ЦСКА команда. Цунга кхача а мег хьалхара моттиг.

Н. ОЛЕГОВ.

ШАХМАТАШ

ЧІоагІа популярни хиннад тІеххьарча хана вай республике шахматех ловзилга. ДукхагІа хиннаб СССР-а спорта мастераш, мастералла кандидаташ. ХІанз шахматисташ спортивни обществашка, клубашка, физкультура коллективашка ловзаш шоай низаш гучадоахаш ба.

Иштта цхьа сеанс хилар «Чечингстройтранс» автотранспортни объединене. Спорта мастералла кандидат В. Соломко шийттаза лайзача цкъа мара эшанзар. ХІаьта цул котваьннар вар шоллагІа разряд йола № 3 йолча гаража токарь Б. Анисимов.

О. НИКОЛАЕВ.

РЕМОНТ ЙИЧА...

Дукха ха яр гІишлош еча материалий объединене головной завода клуб ремонт е езаш йола. Цу клуба сихха ремонт е лаьрхІар завода цеха начальник волча коммуниста И. У. Хашагульгова кулгалдеча гІишлоши ремонти еча бригада болхлоша.

Де дезаш хиннар дукха дале а е езача штукатурка яь, кІираш теха, басараш хьекха, керда уй теха — йистебаьлар болхлой лоацпача хана. Цу хьакъе белгалбаха беза газосварщик Г. Белоглазов, слесараш Новиков Михаили, Клименков Александреи, В. Ананкин, В. Алдуненко, коммунисташ В. Карагичев, П. Глухарев, кхыбараш.

С. НИКИФОРОВ.

Юрта боахама долча новкъостала

Нохч-ГІалгІай АССР-а халкъа боахам дегІабоалабара планах лерхІаш да укх гарггарча шерашка хьайбай продукташ йоахилга дикка лакхде.

Хьайбай продукташ йоахилга иштал лакхде йиш яц чІоагІа доакъаряй база хьа ца йича. Республике шортта доакъараш хилийтара долча керттерча хьастех цаІ ба лоаман дагІенаш караерзаяр. Из гІулакх кхоачашдара эггара хьалха билланза баргбац никъ.

Доахан тоалалара бокххача пайдане я хІанз бобовии фийг болеи баьцаш йола альпийски дагІенаш. ХІара шера 10—15 эзар бежани устагІеи леладе а цар продукташ совъяха а торо хулийтаргйолаш, селла шорта доакъар да цига.

Итум-Кхала яхача юртагара Шароевски дагІенашка кхаччалца 1965 шера никъ билларах дика беркат даьннад хІанззехьа а. 18,5 километр дІоахала цу наькъа хьалхара участок хьалъяь яьлча, Нохч-ГІалгІайчене эггара хьалха лакхача лоамашка вІашгІъеллар доахан леладу «Альпийский» яха совхоз.

ХІанз укх сахьате, вешта аьлча 1966 шера плана тІа лерхІаш да Рошнечу — ГаланчІож, Алкун — Ялхарой яхача юрташка 37 километр дІоахалла буллача наькъал совгІа, кхы цхьаькха а никъ билла (1966 шера план 13,5 км.). Из билла баьлча йиш хургья лоамашкарча цонех бизза пайда эца. 1,5 эзар гектар йолча дагІенаша хІара шера 900 тоннага кхаччалца йол лургья. Никъ билларо, цул совгІа новкъостал дергда маьхера гаьнаш (поп, надж) йола хьунаш караерзае. ХІанз из кийчъеш ба хьунабоахам, цхьабакъда, никъ ца хиларах зІамига майда мара яц пайда эцар.

Оалкам-Ялхарой яха никъ билла баьлча йиш хургья фийг болеи техническии культураш дІае республике шаьрача аренашкара лаьтташ мукъадаха, хьу кийчъю майдаш дикка шеръе. Шаьрача моттигашка ухкача боахамий 1 центнер бежана дулх даккхарга дІадода 47 соми 39 кепиги, хІаьта лоамашка даьжачул тІехьагІа дІадодар 15 соми 17 кепиги мара дац, е кхозза дарегІа.

ЛоархІамаша хьахьокх, лоаман дагІенаш караерзаяра дІадахийтача хІара сомо колхозаштеи совхозаштеи ши сом гаргга цІена пайда белга.

Нохч-ГІалгІай АССР-а юрта боахама госплана секторо даьча лоархІамаша хьахьокх, Оалкам-Ялхарой яха никъ биллара дІадохийтар 6 шера чухь юхаметтаоттаргхилар.

ХІанз из никъ буллаш латт магІарча Оалкамагара Чечахки яхаш хиннача юртага кхаччалца. Цу участке 48,2 метр дІоахала аьшкабетонни тІий тиллар Эса хина Оалкам-Чечахки яхача наькъа участке хьалде доладаьд наха чуІе ши цІа — цаІ магІара Оалкам оалача юрта Эса хи берда тІеи, шоллагІдар — Чечахки яха юрт хинначеи. Цу участке, Чечахки яха юрт хиннача Форта оалача хина тІий тилла доладаьд 34 метр дІоахалла.

Рошнечу-ГаланчІож яха 30,5 километр дІоахал дола шоллагІа автомобильни никъ хьалчухьоргба альпийски дагІенашка. Из никъ билла баьлча республика шаьрача моттигашка ухкача боахамий йиш хургья 45 эзар гектара тІара цонаш хьакха, хьайбаш доажаде, гІожа доакъар Іалаше.

Хьалха даьча лоархІамаша хьа махьоккхара, лакхача лоамашкарча дагІений 35 эзар гектара тІара даргда 30,6 эзар тонн доакъара единицеи 2,7 эзар тонн белоки йола 140 эзар тонн моша доакъар. Лакхача лоамашкарча цонехи дагІенехи пайда эцарах хьаьккхача продукцена реализаци ярах хІара шера 3 миллион совгІа сом цІена пайда хургба, хІаьта попа бедала реализаци ярах 250—300 гаргга эзар сом пайда хургба.

Рошнечу яхача юрташкара Ами яхача Іамага кхаччалца автоникъ билла баьлча кхы тІа а караерзаергья хІанз мелий ца ховча попа бедал, дІадолалургда лаьттан ченашкара йоаха пайдане хІамаш лехара геолого-тохкама балхаш.

Лакхе аьнна автоникъ билла баьлча дикка кІезиглургья республике хьу хьаоза наькъаш дахкара дІайохийта капитальни вложенеш.

У. ГАГИЕВ,
тха штате воаца корр.

Вай лоалахой болча

Краснодарский край. ДегІаухаш латт «Красноармейский» яхача дуга леладеча совхоза доходаш. Хий дехка лаьтта леладаро боккха пайда беннаб боахама, керттерча фондий хІара 100 сома лаьрхІача 300 сома продукци яьккхай. Цунга хьежжа дегІадаьхкал кхаш леладерийи механизаторийи алапеш а. Шерагара шерага тоалуш доагІа къахьегамхой культурно - бытовой хьакъехьа Іалашбар.

Дуга леладерий берашта совхоза средстваех хьалъяьй юкъера школа - интернат. Цу чу я дика кийчъяь физика, химе, агробиологе, машиноведене кабинеташ, столярни а слесарни а мастерскеш, паргІата спортивни зал, наьк дара йола бассейн. Боахамо шерра - шера къестаду совхозо институташкеи техникумашкеи деша ухийтача школа йистейоахарашта стипендеш телара дола ахча. Итташ бола къона специалисташ — агрономаш, зоотехникаш, хьехархой, лораш — юха а баьхка, шоай поселке къахьегаш ба.

Укх тІеххьарча хана шерача, нийсача улицашка хьалъоттад гонахьа бешамаши зизай кІоранаши агІача кердача цІеной мугІараш.

Сурта тІа: лохехьа — 9 класcерча баьцовгІаш лелаяра урока тІа. Хьалхашкахьарбараш Лариса Степановаи Алексей Шульгаи; лакхехьа — «Красноармейский» яхача совхоза поселкерча улицех цаІ.

Е. Шулепова сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМХОШТА — СОВГІАТ

Дукха ха яр Алхан-Кала яхача юрта баха нах шоайцига больница хьаелларга сатувсаш бола. Цар я-м яр больница, цхьабакъда, 1,5 эзар саг вахача юрта пхийтта менги мара боаца больница кІезига яр, лор а вацар цаІ мара. Цудухьа гаьнна горбольнице дІааха безаш хулар юрта баха нах.

Из дика кхетадеш яр унахцІено лорадара министерство а района кулгалхой а. Сихха цига больница хьалъе лаьрхІар цар.

ХІанз виъ лор а волаш ший амбулатори я юрта, ткъаь пхийтта менги оттабе йиш йолаш я керда хьалъяь больница. Кхы а виъ лор ва укхаза болх бе хьава везаш. Деррига кхоачамаш да цига. Цул совгІа, бераш ду цІа а аптека а я юрта. Из деррига а вІаштІехьдаьккхар Алхан-Калински юртсовета кулгалхоша, къаьстта цун председатела нов. А. Аюбова. Эшаш йола гІишлой материалаш Іалашйир цо. Цул совгІа рентгенни аппаратура ийцар больницана лаьрхІа. Комиссе чакхбовла хІанзалца городе хьааха безаш хиннача къахьегамхой из гІулакх шоай юрта де йиш хургья хІанзчул тІехьагІа.

Я. ЦУЕВ.

ТОЛАМЦА ЧАКХДАККХА СБЕРКАССАЙИ БУВЗАМА ПРЕДПРИЯТЕЙИ БАЛХАГА ОБЩЕСТВЕННИ ХЬАЖАР

Республика Министрий Советои профсоюзий облсовета президиумои соцам баьб 16 февралагара денз 1 апрелага кхаччалца йолча юкъагІа Нохч-ГІалгІай АССР сберегательни кассайи бувзама предприятейи балхага общественни хьажар чакхдаккха.

ХІанзлехьа вІашагІа а елла, болх бе йолаеннай республике хьажар вІаштІехьадахара а цунна тІахьожам лоаттабара а йола республикански комисси. Районашка а городашка а вІашагІъехкай тІахьажар чакхдаккхара йола районнии городскойи комиссеш.

Хьажар чакхдоаккхача юкъагІа керттера уйла тІаерзаергья сберегательни гІулакхи бувзамо наха ду гІулакхаши, наха дІадовзийтара, хІара сберегательни кассо, хІара бувзама предприяте клиенташта деча гІулакхий культура лакхъелга Іалашдара.

ЛоархІамера декхараш да сберегательни кассаштеи бувзама предприятештеи тІадехкараш: цар гІулакхаш ду дукха а болча къахьегамхошта.

Дахача шера бахаш болча наха сберегательни кассашка дІадехкача ахчашта тІакхийттад 18,1 процент, хІаьта укх шера 1 январь тІакхоачаш царех юхедисарех 52 миллион сом а хилар, вешта аьлча, республика юхаметтаоттаеча хана хинначул кхозза гаргга дукхагІа хул уж. Вкладчикий дукхал шера чухьа 6,2 процент алсамъяьннай, цу даькъе городашкеи болхлой поселкашкеи гІолла — 5,8 процент, юртий моттигашка гІолла — 7,2 процент.

Сберегательни кассайи бувзама предприятейи болхлоех дукхагІчар, шоаш боккхача бехктокхаме хилар кхета а деш, дика кхоачашду шоашта тІадехка декхараш: цар Іалашду хадданза массе а хана планаш кхоачашъелга, клиенташта терконца а сиха а эша гІулакхаш ду, помещенеш культура йолаш лелаю, бахаш болча нахаца хадданза бувзам лоаттабу, къахьегамхошта юкъе кхетама болх чакхбоах. Хозахета дац сберегательни кассай 70 болхлочохи бувзама предприятей 552 болхлочохи коммунистически къахьегама ударникий цІераш техка хилар.

Цхьабакъда, сберегательни кассайи бувзама предприятейи балха юкъе хІанз а кІезига дац кхоачамбоацараш. Уж ерригаш а яц увттаяь доходийи ахчаш дІачуийдареи планаш кхоачашъеш, цхьаццанахьа лоха я наха эша гІулакхаш дара культура, хІанз а дІадаланза да клиенташца гІожа хилар а уж во теркалбеш хилар а. Цу гІулакхаша нах ледкъийт.

Цхьайола сберегательни кассаши бувзама предприятеши воча, нах культурни Іалашбара кІезига аьттув болча цІеношка я.

Уж кхоачамбоацараш дІадаха дезаш хиларо, укх шера сберегательни кассаштеи бувзама предприятештеи хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашде дезаш хиларо дІадех моттигашкарча къахьегамхой депутатий Советий, профессиональни а кхыча а общественни организацей оагІонгахьара хадданза цар балха терко елга. Цу гІулакха гІо де дезаш да хІанз чакхдоаккхаш латта общественни хьажар а.

Къахьегамхой депутатий районни, городской, юртий, станцей, поселкай Советаша а, хІаьта иштта профсоюзий фабрично-заводской моттигашкарчеи комитеташа а шоай заседанешка ладувгІанза даргдац сберегательни кассайи бувзама предприятейи балха хьакъехьарча отчеташка. Цар Іалашде деза сберкассаштеи бувзама предприятештеи (хиланза даргдоацача) дикагІа дола цІенош къестаделга, сберкассайи бувзама предприятейи керда отделенеш мичахьа хьаелла еза къоаста а даь дІахойтилга, паччахьалкхен кредитаи сберегательни гІулакхаи гІо ду комиссеш а кепа йоазув дІа-са доаржадараи радиофикаценеи гІо ду комиссеш а чІоагІъелгеи уж йоацача моттигашка вІашагІйохкилгеи.

ВІаштІехьдаккха деза клубашка, предприятешка, учреждешешка, совхозашка, колхозашка, хІаьта иштта къахьегамхой бахаш йолча моттигашка а сберегательни гІулакха а бувзама предприятеша наха деча гІулакхий а хьакъехьа долча хаттарийи жопийи сайренаш, докладаши беседаши елга. Моттигашкарча Советий депутатий а профсоюзни кхычеи общественни организацей викалий а низашца хІара сберегательни касса, хІара бувзама предприяте болх тахка беза, ха деза бахаш болча наха эша гІулакхаш цар мишта ду, увттаяь планаш кхоачаш мишта ю, кхоачамбоацараш гучадаха а лоацпача хана дІадаха а новкъостал де деза.

Г. ИНДИКОВ,
Паччахьалкхсберкассайи паччахьалкхкредитни предприятейи Управлене оперативни отдела начальник.

Культура болхлой семинар

Укх деношка йистеяьлар Ведана района культпросветучреждений болхлошта лаьрхІа диъ дийнахь хинна семинар-практикум. Клубаи библиотекаи цхьана хиннача цу заняте къамаьл дир парте райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе нов. С. А. Цагаева. Цо дийцар 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директиваи проектах лаьца.

— Из проект чІоаггІа ювца а ювцаш района культпросветучрежденеша шоай керттера теркам тІаберзабу, — аьлар цо, — кердача пятилетке шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара.

Мишта кийчлу района культпросветучрежденеш хургдолча хьажарга. Цох лаьца семинаре къамаьл дир райисполкома председатела заместителa нов. П. Д. Алтаевас. Цул тІехьагІа хІара секци къаьст-къаьста болх бе йолаелар.

Дукха пайдане хьехамаш дар цу семинаре даь хиннараш. Халкъа творчества республикански Цlен методиста дийцар драматически коллективаи балха формаех, хІаьта библиотекаи болхлошта лаьрхІа дар А. П. Чехова цІерахча республикански библиотека методисташа Г. Вершининеи Б. Бекшеевеи даь методически хьехамаш. Цар дийцар укх тайпара дешаш: «Юртарча библиотека планировании отчетности», «Гойтара агитаце формеи чулоацами», кхыдараш. Цул совгІа, дешара конференцеш йолча деношка художественни а, краеведчески а литература е езача пропагандах дийцар семинаре А. П. Чехова цІерахча библиотека къамаи отдела заведующе М. Курбановас.

Семинар чакхйоаллаш кердача книжкай обзор йир районни библиотека заведующе нов. Тураевас. Массане а дика пайда эцаш чакхъяьлар семинар.

Б. БОГАТЫРЕВ,
Нохч-ГІалгІай АССР-а культура министерства методист.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04116. Заказ № 1174.